

บทที่ 5

สิทธิและโอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ผลจากการศึกษา งานวิจัยเรื่องสิทธิและโอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ประเด็นที่ศึกษามีดังนี้

1. โอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
 - 1.1 โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษายากจน
 - 1.2 โอกาสการสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจน
2. สิทธิของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
 - 2.1 ทุนการศึกษา
 - 2.2 สวัสดิการและงานบริการนักศึกษา
3. ผลกระทบและการปรับตัว
 - 3.1 ค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้น
 - 3.2 บทบาทของประชาคมในมหาวิทยาลัย
4. มาตรการนโยบายสนับสนุนสิทธิและโอกาสของนักศึกษายากจน
 - 4.1 มาตรการการเปิดโอกาสให้นักศึกษายากจนได้เข้ามาเรียน
 - 4.2 มาตรการเกี่ยวกับสิทธิของนักศึกษายากจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
 - 4.3 มาตรการแก้ไขผลกระทบจากมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

โอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

1. โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาปริญญาตรี

ตารางที่ 4.1 การเข้าเรียนได้ของนักศึกษาปริญญาตรี

จำนวน ปี พ.ศ.	จำนวนนักศึกษาเข้า เรียนทั้งหมด	จำนวนนักศึกษายากจน เข้าเรียนได้	ร้อยละ	ร้อยละ เฉลี่ย(%)
2538	1,398	640	46%	ก่อนออก
2539	1,805	690	38%	นอกระบบ
2540	1,929	1,193	62%	48.7%
2542	2,031	806	40%	หลังออก
2543	2,173	1,454	67%	นอกระบบ
2544	2,336	945	40%	49.0%

จากตารางที่ 4.1 แสดงให้เห็นว่าโอกาสที่จะได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี หรือ “บางมด” ของนักศึกษายากจนระดับปริญญาตรีตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 จนถึงปี พ.ศ. 2544 มีแนวโน้มไม่แน่นอน (Fluctuation) และเมื่อพิจารณาสัดส่วนระหว่างช่วง (พ.ศ.2538 – 2540)ที่เป็นมหาวิทยาลัยในระบบ(สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี) และช่วงที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (พ.ศ.2542 – 2544) พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน คือ ร้อยละ 48.7 และร้อยละ 49 ตามลำดับ

สรุป โอกาสการเข้าศึกษาของนักศึกษายากจนก่อนออกนอกระบบและหลังออกนอกระบบไม่มีความแตกต่างกัน

นักศึกษายากจนในที่นี้ หมายถึง นักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่รายได้ของบิดามารดาและนักศึกษา ในเกณฑ์ไม่เกินกว่าที่คณะกรรมการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษากำหนดในประกาศเรื่อง คุณสมบัติของนักเรียน นิสิต นักศึกษา ซึ่งมีสิทธิกู้ยืมเงิน หากผู้ใช้อำนาจปกครองมิใช่บิดามารดา ให้ถือรายได้ของผู้ปกครองแทนรายได้ของบิดามารดา กรณีผู้ยื่นแบบคำขอมิกู้ยืมสร รายได้ของครอบครัวหมายถึง รายได้ของผู้ยื่นแบบคำขอกู้และคู่สมรสรวมกัน ดังนั้นในปี พ.ศ. 2538, 2539, 2540 นักศึกษาที่ยากจนจะใช้แทนรายได้ของผู้ปกครองไม่เกิน 120,000 บาท (กระทรวงการคลัง, 2539)

สำหรับในปี พ.ศ.2541 นั้นจะใช้เกณฑ์ครอบครัวยากจนได้ คือ ครอบครัวละไม่เกิน 3 แส่นบาท ต่อปี ซึ่งถือว่าเป็นเกณฑ์ที่สูงเกินไปเกณฑ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในสมัยที่ คุณเนวิน ชิดชอบ เป็นรัฐมนตรีช่วยกระทรวงการคลัง สมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา

หลังจากนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เกณฑ์ครอบครัวยากจนจึงได้ลดลงอยู่ที่ครอบครัวละไม่เกิน 1 แส่น 5 หมื่นบาท ต่อปี จนถึงปัจจุบัน

ข้อมูลจากการศึกษาในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกก็ให้ภาพในลักษณะเดียวกันกับการศึกษาในเชิงปริมาณ ดังนี้คือ

ช่วงระยะเวลาก่อนที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจะออกนอกระบบมีนักศึกษาค่อยโอกาสเข้าเรียนได้ในสัดส่วนที่สูงเช่นเดียวกับหลังออกนอกระบบดังกล่าวสัมภาษณ์ต่อไปนี

“เมื่อก่อนเด็กเรียนที่นี่ไม่ค่อยเยอะมากแต่จะมีเด็กยากจนเยอะมากเพราะสาขาวิชาไม่มากเท่าไร”(สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอน, 18 พฤศจิกายน 2545)

“ผมว่าเมื่อก่อนคนเข้ามาเรียนเป็นคนจนก็เยอะเหมือนกันและก็ขอทุนเรียนด้วยครับ”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 25 กันยายน 2545)

“ตอนที่อยู่ในระบบความยากง่ายกว่าตอนสอบเข้ามาเรียนที่นี่ผมว่าเหมือนเดิมครับ รุ่นพี่ก็บอกเหมือนเดิมเอาตามเกณฑ์ที่สอบ แต่ว่าเขาจะรับจำนวนมากขึ้น ตอนรุ่นพี่ผมเข้ามารับแค่ 20 คนแต่รุ่นผมรับ 40 คน อาจารย์รับประชากรเพิ่มขึ้น ตามสัดส่วน ผมว่าไม่น่าจะเกี่ยวกับการที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

“การรับคนช่วงเวลาที่คนค่อยโอกาส ยากจน จะมีไม่โควต้าพิเศษให้คนยากจนเข้ามาเรียนครับ ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถของตัวเอง หลังจากเข้ามาแล้วคนยากจนก็มาติดต่อขอทุนได้อีกที่ครับ”(สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ปีที่ 5, 2 สิงหาคม 2545)

“ต้องมีการสอบเข้ามาเรียนเหมือนปัจจุบันครับเท่าที่คุยกับรุ่นพี่ผม แต่จะเพิ่มจำนวนรับเข้ามากขึ้น ซึ่งมหาวิทยาลัยต้องการเงินมากขึ้นที่มีการเพิ่มจำนวนอย่างน้อยก็เท่าตัวครับ”(สัมภาษณ์นักศึกษาโครงการพิเศษ, ที่ 5 สิงหาคม 2545)

กล่าวโดยสรุปแล้ว การออกนอกระบบราชการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ไม่มีผลต่อโอกาสเข้าเรียนมหาวิทยาลัยของคนจนแต่อย่างใด สาเหตุที่การออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีไม่มีผลต่อโอกาสเข้าเรียนของคนจนเนื่องจากมหาวิทยาลัยยังไม่มีมาตรการช่วยเหลือคนจน อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ แม้ว่ามาตรการ 12 (5) ของพระราชบัญญัติ จะระบุถึงการสนับสนุนการศึกษาว่า

“เรามีการขยายโอกาสให้นักเรียนส่วนภูมิภาคแต่ละโรงเรียนเข้ามาเรียนครับ เราไม่มีนโยบายให้นักศึกษาที่ยากจน”(สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 21 กันยายน 2545)

“ไม่มีการรับคนด้อยโอกาส คนที่ยากจน โดยการให้มีโควต้าพิเศษ ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถหลังจากเข้ามาแล้วค่อยว่ากันต่อ”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 23 กันยายน 2545)

แต่ในภาคปฏิบัติแล้วนั้นกลับให้ความสนใจกับนักศึกษาที่เรียนเก่ง มีความสามารถด้านต่าง ๆ เป็นหลัก ดังกล่าวไว้ว่า

“ส่วนมากจะเป็นคนเก่ง เรียนเก่งเป็นส่วนมากที่เราไปเอามาจากโรงเรียน”(สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 21 กันยายน 2545)

“ทางคณะเรามีทุนให้เด็กที่เรียนดีมากหลายทุน”(สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 19 พฤศจิกายน 2545)

“นักศึกษาที่มีความสามารถ ด้านกีฬา ดนตรี การเรียน เข้ามาเรียนได้เลย”(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการกองกิจการนักศึกษา, 30 สิงหาคม 2545)

“ส่วนมากเด็กที่เก่ง ๆ จะได้ทุนเป็นรางวัลดีเด่น เรามีทุนให้ละ”(สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายทุนการศึกษา, 25 สิงหาคม 2545)

ตารางที่ 4.2 โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากงานแยกตามคณะ

คณะ ปี/จำนวน	วิศวกรรม ศาสตร์	ครุศาสตร์ อุตสาหกรรม	เทคโนโลยี สารสนเทศ	วิทยาศาสตร์	สถาปัตยกรรม
จำนวน	703	414	49	222	59
2538	309	215	39	70	7
ร้อยละ	44%	52%	80%	32%	12%
จำนวน	857	418	155	319	56
2539	336	188	65	92	9
ร้อยละ	39%	45%	42%	29%	16%
จำนวน	941	395	215	319	59
2540	524	352	105	193	19
ร้อยละ	56%	89%	49%	61%	32%
จำนวน	915	463	218	354	81
2542	218	290	109	188	1
ร้อยละ	24%	63%	50%	53%	1%
จำนวน	1,004	450	274	360	85
2543	677	321	184	237	35
ร้อยละ	67%	71%	67%	66%	41%
จำนวน	1,169	461	240	390	76
2544	424	276	83	150	12
ร้อยละ	36%	60%	35%	38%	16%

จากตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นถึงคณะต่างๆ ทั้ง 5 คณะของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีก่อนออกนอกระบบและภายหลังออกนอกระบบ

ตารางที่ 4.3 โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนแยกตามคณะ สรุปก่อนออกนอกระบบและ
หลังออกนอกระบบ

คณะ ปี/ จำนวน	วิศวกรรม ศาสตร์	ครุศาสตร์ อุตสาหกรรม	เทคโนโลยี สารสนเทศ	วิทยาศาสตร์	สถาปัตยกรรม
2538	ก่อนออก	ก่อนออก	ก่อนออก	ก่อนออก	ก่อนออก
2539	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ
2540	เฉลี่ย(%) 46%	เฉลี่ย(%) 62%	เฉลี่ย(%) 57%	เฉลี่ย(%) 41%	เฉลี่ย(%) 20%
2542	หลังออก	หลังออก	หลังออก	หลังออก	หลังออก
2543	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ
2544	เฉลี่ย(%) 42%	เฉลี่ย(%) 65%	เฉลี่ย(%) 51%	เฉลี่ย(%) 52%	เฉลี่ย(%) 19%

จากตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นถึงคณะต่างๆ ทั้ง 5 คณะของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเฉลี่ย 3 ปีก่อนออกนอกระบบและเฉลี่ย 3 ปีภายหลังออกนอกระบบ

คณะวิศวกรรมศาสตร์ พบว่าแนวโน้มสัดส่วนแต่ละปีสูงต่ำขึ้นลงไม่สม่ำเสมอกล่าวคือ คณะวิศวกรรมศาสตร์รับนักศึกษาลดลงภายหลังออกนอกระบบจากร้อยละ 46 และร้อยละ 42ตามลำดับ แต่จากการสัมภาษณ์ภาพโดยรวมที่คาดการณ์จากสายตาของกลุ่มเป้าหมาย ดังกล่าวต่อไปนี้

“ผมว่าเหมือนเดิมครับ รุ่นพี่ก็บอกเหมือนเดิมเอาตามเกณฑ์ที่สอบ แต่ว่าเขาจะรับจำนวนมากขึ้น ตอนรุ่นพี่ผมเข้ามารับแค่ 20 คนแต่รุ่นผมรับ 40 คน” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 5 กันยายน 2545)

“ผมคิดว่ามหาวิทยาลัยรับคนเข้ามาเยอะเพราะต้องการเงินเพิ่มรีเป่าครับ เพราะผมเข้ามาอย่างน้อย ต่อหัวต่อคน คนละ 25,000 แล้วเป็นค่าโครงการ ไหนจะค่าธรรมเนียม ฯลฯ อีกสรุปแล้วเทอมหนึ่ง พวกผมจ่ายประมาณ 36,000 บาท โครงการพวกผมเป็นโครงการพิเศษ จะเสียเงินเยอะกว่านะครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 23 พฤศจิกายน 2545)

“เราเปิดขึ้นมาเด็กนักศึกษาก็เข้ามาเรียนเต็มตามจำนวนอยู่แล้ว” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 1 พฤศจิกายน 2545)

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พบว่าแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนแต่ละปีไม่สม่ำเสมอ และจากการวิเคราะห์ก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบสัดส่วนร้อยละ 62 ได้เพิ่มขึ้นภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบเป็นร้อยละ 65 แนวคิดนักศึกษาทั่วไปที่เป็นคณะอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยนอกเหนือจากคณะครุศาสตร์ ถึงโอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาดังกล่าวนี้

“ใช้ รับคนเพิ่มขึ้นทุกปี เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่มากขึ้น อาจารย์รับประชากรเพิ่มขึ้นตามสัดส่วน” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 5 กันยายน 2545)

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ จากตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มสัดส่วนร้อยละที่ลดลง กล่าวคือในช่วงที่ก่อนมหาวิทยาลัยจะออกนอกระบบและภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบพบว่าสัดส่วนของนักศึกษาจากจนได้มีโอกาสเข้าเรียนลดลงอย่างมาก จากร้อยละ 57 ลดลงเหลือร้อยละ 51 แสดงให้เห็นว่าโอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนในคณะเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นในสัดส่วนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยคาดว่าแนวโน้มนักศึกษาคณะนี้จะมีโอกาสเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีลดน้อยลง ดังกล่าวต่อไป

“ไม่มีการรับคนด้วยโอกาส หรือคนที่ยากจน โดยการให้มีโควต้าพิเศษ ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถ หลังจากเข้ามาแล้ว” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 23 กันยายน 2545)

คณะวิทยาศาสตร์โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนนั้นมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ขึ้นลงไม่สม่ำเสมอ ทำให้ทราบว่าก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบกับหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบนั้นในคณะวิทยาศาสตร์เพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 41 เป็นร้อยละ 52 เนื่องมาจากการขยายโอกาสให้โควต้ากับนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ซึ่งเป็นโควต้าที่ให้กับนักศึกษาที่มีความสามารถ ประกอบกับมหาวิทยาลัยสนับสนุนด้านวิทยาศาสตร์ จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“นักศึกษาเข้ามาเรียนในคณะเราไม่ได้มองว่าจะมีเงินหรือไม่มีเงินแต่ส่วนมากเด็กจะรวย แต่คณะมีทุนให้สำหรับเด็กที่เก่งมีความสามารถ” (สัมภาษณ์อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์, 9 พฤศจิกายน 2545)

คณบดีคณะวิทยาศาสตร์ให้ความเห็นเกี่ยวกับโอกาสของการรับนักศึกษาใหม่เข้ามาในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยรับคนยากจนหรือคนด้อยโอกาสเข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่ มธจ. ดังนี้

“คณะเราก็รับนักศึกษาเพิ่มเข้ามาเหมือนกัน” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 18 พฤศจิกายน 2545)

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนลดลงภายหลังจากมหาวิทยาลัย ออกนอกระบบ คือร้อยละ 20 ลดลงร้อยละ 19 ตามลำดับ สาเหตุมาจากค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของคณะนี้สูงขึ้นภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ซึ่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์คือคณะที่มีค่าเล่าเรียนที่แพงที่สุดในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจากการสัมภาษณ์น้องนุ่น นักศึกษาปีที่ 3

“หนูก็ไม่เข้าใจว่าคณะหนูกับคณะอื่นต่าง ๆ ที่เรียนกับอาจารย์คนเดียวกันแต่ทำไมหนูถึงจ่ายแพงกว่าของเพื่อนหน่วยกิตละ 200 บาทแต่คณะอื่น ๆ จ่ายเพียง 200 บาทเท่านั้นแล้วไหนจะค่าบำรุงอีกอย่างก็ต้องจ่ายเหอมละ 30,000 บาทแล้วอย่างนี้โอกาสที่รุ่นน้องจะเข้ามาเรียนคณะหนูจะมีได้อย่างไร” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 25 กันยายน 2545)

ผลจากการศึกษาพบว่า มีจำนวนนักศึกษาที่ยากจนเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีซึ่งโอกาสที่นักศึกษายากจนเข้าเรียนได้นั้น ไม่ได้หมายความว่านักศึกษาจะประสบความสำเร็จเสมอไปนั้นเป็นเพียงก้าวแรกที่นักศึกษาได้ก้าวเข้าสู่มหาวิทยาลัยเพราะหากว่าไม่ใช่เด็กที่มีความสามารถแต่ยากจนก็จะหมดโอกาสในการขอทุน ซึ่งทางเลือกก็จะมีทุนกู้ยืมทั้งของมหาวิทยาลัยและของรัฐบาลก็ต้องวัดดวงมาลุ้นกันอีกทีว่าจะได้หรือไม่ได้

ภายหลังจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ มหาวิทยาลัยรับคนด้อยโอกาสหรือคนยากจนเข้ามาเรียนสัดส่วนเท่าเดิมไม่แตกต่างกันนั้น โดยทางมหาวิทยาลัยได้เปิดโอกาสในการรับนักศึกษาเข้ามาเป็นนักศึกษาประเภทโควต้าและระบบ Entrance

มหาวิทยาลัยให้โควตานักเรียนในส่วนภูมิภาคเข้ามาจะต้องมีความสามารถ เช่นความสามารถทาง
กีฬา ดนตรี การเรียน เป็นต้น ส่วนการสอบเข้านั้นจากการสัมภาษณ์นักศึกษาโครงการพิเศษพบว่า

“ต้องมีการสอบเข้ามาเรียน แต่จะเพิ่มจำนวนรับเข้ามากขึ้นผมคิดว่า มหาวิทยาลัยต้องการ
เงินมากขึ้น ”มหาวิทยาลัยออกนอกระบบมีการรับคนเพิ่มมากขึ้น เป็นไปตามสัดส่วนของประชากร
ของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้น” (สัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มทั่วไปมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรี, 14 พฤศจิกายน 2545)

ผลจากการศึกษาพบว่า “หลังจากเข้าที่ผมเข้ามาเรียนแล้วผมจะเป็นนักศึกษาโควต้า
ผมเองต้องถามเพื่อน ต้องตามหาว่ามหาวิทยาลัยมีอะไรบ้าง” (สัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มทั่วไป
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 14 พฤศจิกายน 2545)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการรับนักศึกษา
คือโอกาส นักศึกษายากจน โดยเป็นความคิดเห็นของนักศึกษาทั่วไปว่า

“ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถ หลังจากเข้ามาแล้วคนยากจนก็มาติดต่อขอทุน
ได้ในภายหลัง” (สัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มทั่วไปมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 14
พฤศจิกายน 2545)

แสดงให้เห็นได้ว่าการที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีรับนักศึกษาเข้า
มาเรียนนั้นกรณีที่เป็นนักศึกษาที่ยากจน ขาดแคลน จะต้องมีการช่วยเหลือตนเองตามมาอีก
กล่าวโดยสรุปแล้ว

การเข้าเรียนได้ของนักศึกษายากจน จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มหาวิทยาลัย
ออกนอกระบบจะมีการกระจายโอกาสมากขึ้น โดยจะให้โควต้าภูมิภาค จะส่งไปโรงเรียนส่วน
ภูมิภาคมากขึ้น แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าสามารถรองรับนักศึกษาที่ยากจนและขาดแคลน
เข้ามาเรียนได้เป็นจำนวนมาก โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจะรับนักศึกษาที่เก่ง
มีความสามารถในด้านต่าง ๆ เข้ามา ซึ่งไม่ใช่นักศึกษาที่ยากจนทั้งหมดอาจจะเป็นนักศึกษาที่มี
ฐานะดีก็ได้ ฉะนั้นนักศึกษาที่เก่งและมีความสามารถเท่านั้นที่มีโอกาสในการเข้าเรียนใน
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

2. โอกาสสำเร็จการศึกษาของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ตารางที่ 4.4 การสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจน

ปี พ.ศ.	จำนวน	จำนวนนักศึกษาจบ ตามหลักสูตรทั้งหมด	จำนวนนักศึกษายากจน จบตามหลักสูตร	ร้อยละ	เปลี่ยนแปลง (%)
2538		1,341	N/A	N/A	0
2539		1,097	77	7%	0
2540		1,342	542	40%	+33
2542		1,514	994	66%	0
2543		1,711	1,165	68%	+2
2544		1,763	1,332	76%	-8
2545		1,240	730	59%	-17

ตารางที่ 4.4 แสดงให้เห็นว่า การจบการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในช่วงก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ (พ.ศ.2539 ถึง พ.ศ. 2544) นั้นมีแนวโน้มสัดส่วนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ภายหลังออกนอกระบบแล้ว (พ.ศ.2545) สัดส่วนกลับมีแนวโน้มลดลง

แนวโน้มการจบของนักศึกษายากจนเป็นผลมาจากการออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

เป็นส่วนหนึ่งมาจากการที่นักศึกษายากจนได้รับผลกระทบค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มขึ้น ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำเป็นปัจจัยเสริมด้วยดังคำกล่าวที่ว่า

“ส่วนมากเด็กตกออกก็จะเป็นปัญหาเรื่องสุขภาพ หรือเรื่องที่ไม่สอบ ENT ใหม่ พอสอบที่อื่นได้ก็ลาออกไป แต่บางคณะที่มีนักศึกษาสอบได้แล้วพอลากระบังสอบที่หลัง เด็กที่สอบได้ลากระบังก็ไปเรียนเพราะค่าเล่าเรียนถูกกว่า”(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักศึกษา, 12 พฤศจิกายน 2545)

“มหาวิทยาลัยตอนนี้ค่าเล่าเรียนเริ่มแพงขึ้นมาเยอะ เพื่อน ๆ หลายคนก็ต้องหยุดเรียนบ้าง หายไปบ้าง ไม่รู้หายไปไหน”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

“นักศึกษาที่จบก็จะเป็นคนที่ไม่มีเงินต้องรีบจบ รีบทำงานตัวทำงานก็จะมีเงิน ถ้าอยู่เรียนนาน รายจ่ายก็เยอะครับ”(สัมภาษณ์นักศึกษาทั่วไป,22 กันยายน 2545)

“นักศึกษาโครงการส่วนใหญ่แล้วนักศึกษา เพื่อนที่มีเงินจะรู้ว่าหาเงิน หารายได้ที่ดี ๆ ได้จากไหน มีงานไหนดี ก็ไม่ค่อยเหลื้อมาหาพวกผมที่ยากจน นักศึกษาที่จบก็จะเป็นคนที่ไม่มีเงิน ต้องรีบจบ รีบทำงานตัวทำงานก็จะมีเงิน ถ้าอยู่เรียนนาน รายจ่ายก็เยอะครับ”
(สัมภาษณ์นักศึกษาโครงการพิเศษ, 12 สิงหาคม 2545)

“สอบที่ไหนไม่ได้ก็เรียนไปก่อน แต่สอบติดที่ดีกว่า ค่าใช้จ่ายน้อยกว่าก็ไปครับ”
(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 25 กันยายน 2545)

สิทธิของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

1. ทุนการศึกษา

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนเงินที่วางแผนจัดสรรทุน พ.ศ.2538 - 2544

จำนวน ปี พ.ศ.	เงินรายได้และ งบประมาณ (1)	งบประมาณ กองทุน (2)	ร้อยละ (2) / (1)	เปลี่ยน แปลง (%)
2538	492,132,500	2,988,870	1%	0
2539	758,029,200	27,096,287	4%	+3
2540	935,882,400	92,760,954	10%	+6
2541	1,100,670,900	122,572,022	11%	0
2542	1,286,043,911	141,527,335	11%	0
2543	1,167,952,524	145,074,310	12%	+1
2544	1,230,319,382	145,029,991	12%	0

จากตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นงบประมาณที่มหาวิทยาลัยจัดสรรให้กับกองทุนกู้ยืม สำหรับนักศึกษาในช่วงก่อนออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี คือ พ.ศ. 2538 – 2544 นั้นมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 และร้อยละ 6 ตามลำดับ ในขณะที่เมื่อมหาวิทยาลัย ออกนอกระบบแล้ว (พ.ศ.2542 – 2544) กลับมีสัดส่วนเพิ่มเพียง ร้อยละ 1 และ

ร้อยละ 0 ตามลำดับ ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า เมื่อออกนอกระบบแล้ว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีไม่ได้จัดสรรทุน ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเลย

การวางแผนจัดสรรทุนการศึกษาดังกล่าวสามารถสะท้อนจากคำสัมภาษณ์ดังนี้

“การให้เงินของรัฐบาลนั้นให้เป็นบล็อกแกนด์เหมือนเดิม เพราะเขาไม่คำนึงถึงว่าคุณจะมีจำนวนนักศึกษาเท่าไร คุณต้องผลิตนักศึกษาเพิ่มขึ้น นักศึกษาเพิ่มขึ้นก็ไม่ลำบาก ที่นี้ของเราจะมากู้กันก็ออกไปเป็นค่าหัวโดยรวมของนักศึกษา ก็คือ ให้เงินตามคณะให้ตามภาคให้แค่นั้นไม่ต้องมาต่อแยกอีก” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“พอมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้ว ทุนยังเหมือนเดิม ให้เหมือนเดิมคือให้คนที่ขาดแคลน คนด้อยโอกาสเหมือนเดิม หลักการนี้เป็นประเด็นหลัก ซึ่งเป็นประเด็นหลักของการศึกษาอุดมศึกษาว่า จะต้องเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัย” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“ตอนนี้คณะวิทยาศาสตร์ก็มีทุนกับนักศึกษา มหาวิทยาลัยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 8 พฤศจิกายน 2545)

“คืออย่างนี้บล็อกแกนด์ของเราได้มาจากรัฐบาล แล้วรายได้ของมหาวิทยาลัยที่เก็บจากค่าหน่วยกิต ค่าประเมินการศึกษานี้คือส่วนหนึ่ง สองอย่างมันคู่กัน ๆ มันเป็นรายได้ของมหาวิทยาลัย ครับผม” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“ทุนก็เหมือนเดิมค่ะ คือทุนของเราตอนนี้มีทุนอยู่สองอย่าง คือทุนรัฐบาล กับทุนของมหาวิทยาลัยค่ะ” (สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายแนะแนวการศึกษา, 29 สิงหาคม 2545)

“ช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทุนการศึกษาที่ให้นักศึกษาใกล้เคียงของเดิมเพิ่มขึ้นขึ้นบ้างเล็กน้อย ซึ่งเรื่องของทุนการศึกษาไม่ได้เพิ่มขึ้นมาอย่างชัดเจน” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 19 สิงหาคม 2545)

“ค่าเล่าเรียนมันสูง ผมจำไม่ได้เท่าไร เทอม 7 หมั้น 8 หมั้นเหมือนกันนะ มันก็ต้องกู้

ส่วนใหญ่ผู้กันทั้งนั้นตอนนี้ เดิวนี้นักศึกษากู้ไม่ได้เต็ม 7 หมื่น 8 หมื่นหรือก ประมาณ 70 %”
(สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายแนะแนวของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 15 สิงหาคม 2545)

แนวคิดของผู้บริหารมองว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงการให้ทุนการศึกษาทั้งทุนมหาวิทยาลัย และทุนรัฐบาลหรือไม่ เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้ว ยังเหมือนเดิม ส่วนเรื่องรายได้ของทางมหาวิทยาลัยนั้นส่วนหนึ่งมาจากบล็อกรีด แต่จากการศึกษาพบว่าทุนการศึกษาที่มหาวิทยาลัย จัดสรรให้กับกองทุนเพิ่มขึ้น เนื่องจากมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบเป็นแห่งแรกที่จากในระบบมาเป็นนอกระบบ จะต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่สังคมได้เห็นว่ามหาวิทยาลัยต้นแบบนั้นไม่มีผลกระทบทางลบต่อนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนเงินที่จัดสรรระหว่าง พ.ศ. 2538 -2544

ปี พ.ศ.	จำนวน รายจ่ายจริง	จำนวนเงินกู้ยืม	ร้อยละ	เปลี่ยนแปลง (%)
2538	517,490,013	4,380,370	1%	0
2539	648,520,177	25,274,183	4%	+3
2540	714,533,550	90,622,244	13%	+9
2542	980,888,075	137,747,635	14%	0
2543	980,890,927	139,545,410	14%	0
2544	954,409,285	143,094,026	15%	+1

จากตาราง 4.6 แสดงให้เห็นว่า ก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบจำนวนเงินกู้ยืมที่มหาวิทยาลัยได้สนับสนุนให้นักศึกษาทุกคน มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 6 และค่าเฉลี่ยได้เพิ่มขึ้นภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกกรอบ คือ ร้อยละ 14 แต่ถ้าพิจารณาในสัดส่วนการเพิ่มจะพบว่าภายใต้สถานการณ์ที่เป็นส่วนราชการนั้นเพิ่มขึ้นมากกว่า เมื่อออกนอกกรอบราชการ ดังการสัมภาษณ์พบว่า

“ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน รายรับ รายจ่าย รวมทั้งหนี้สินของทางบ้าน ส่วนใหญ่แล้ว เจ้าหน้าที่ของกองทุนจะดูจากรายรับ รายได้ อย่างเดียวของพ่อ แม่ จริง ๆ แล้วน่าจะดูรายจ่ายด้วยล่ะ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 22 กันยายน 2545)

“อย่างเช่น โครงการพิเศษมันแพง ไม่พอที่มาขอกู้ของมหาวิทยาลัยทุนของมหาวิทยาลัยมันไม่มาก คือประมาณ 2 ล้าน 3 ล้าน เราพยายามแชร์ไป คือให้เทอมไม่เกิน 3 หมื่น กู้ไม่เกิน 3 หมื่น เพื่อไปเสริมเงินรัฐบาล”
(สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 20 กันยายน 2545)

“คนที่ได้เดือนละ 4,000 บาทสูงสุดแต่ตัดโครงการพิเศษไปเลยครับ ไม่มีทางได้เดือนละ 4,000 บาท หรือครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 27 กันยายน 2545)

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนเงินทุนฉุกเฉินและเงินทุนจ้างงาน

ปี พ.ศ.	จำนวน ทุนฉุกเฉิน	ทุนจ้างงาน	จำนวนเงินกู้ยืม	ร้อยละ	เปลี่ยน แปลง (%)
2538	183,800	-	4,380,370	24%	0
2539	469,600	-	25,274,183	54%	+30
2540	1,046,600	-	90,622,244	87%	+33
2542	2,227,700	-	137,747,635	62%	0
2543	2,185,500	-	139,545,410	64%	+2
2544	2,959,410	485,495	143,094,026	48%	-16

จากตารางที่ 4.7 แสดงให้เห็นว่าจำนวนเงินทุนฉุกเฉินของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีมีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงก่อนออกนอกระบบ (พ.ศ.2538 – 2540) มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 58 และในช่วงออกนอกระบบ (พ.ศ.2542 – 2544) มีค่าเฉลี่ย ร้อยละ 54.75 ดังนั้นในการจัดสรรทุนจึงลดลงเล็กน้อยเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ

ทุนการศึกษา ซึ่งเป็นสวัสดิการที่นักศึกษายากจนควรได้รับโดยภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบแล้ว ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โดยอ้างว่ามีทุนให้ แต่มีไม่ครบ ทุนกู้เพื่อการศึกษา ตอนเรียนกู้ยืมได้ แต่พอจบแล้วไม่มีงานทำ มีผลต่อนักศึกษา ต้องหาทุน สำหรับทุนให้เปล่าก็ยังมีบ้างแต่จะเป็นรูปของการให้ทุนจ้างงาน” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัสดุไม่ประสงค์ออกนาม, 23 กันยายน 2545)

“ทุนรัฐบาลที่ได้ตามวันที่เด็กเกิด เป็นสิ่งที่ดีทุนจะได้ไม่ต้องไปรวมกัน เช่นในกรณีที่เด็กขาดแคลนก็สามารถกู้เงินยืมฉุกเฉินได้ ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร ซึ่งไม่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ออกนอกระบบ” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“10%มาตั้งเป็นกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีจอมเกล้าธนบุรี จากนั้นจึงนำเงินให้กู้ยืม มีเงินกู้ฉุกเฉิน แล้วก็มีเงินกิจกรรมดีเด่น แล้วมีทุนจ้างงาน” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“ทุนที่ผู้รัฐบาลรุ่นผมประมาณ 8 คน และมี 1 คนที่ได้ทุนเรียนฟรีของคณะเพราะเรียนดี คว้า จำนวนเงินของผมยังได้เท่าเดิม ปีละ 60,000 บาทครับ รวม 5 ปี 300,000 บาทเดี๋ยวนี้นทุนจำนวนเงินลดลงครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 16 สิงหาคม 2545)

“ผมเคยขอทุนไปเมื่อปี 1 แล้วครับแต่เพิ่งจะได้ตอนปี 3 เทอม 2 ครับ ผมต้องไปขอ สอนพิเศษ เพราะตอนผมกรอกข้อมูลไป มีพี่ทำงานแล้ว 2 คน แต่พี่เขาก็ไม่ได้ช่วยเหลือผมหรือออก คว้า ถ้าผมไม่ได้ทุนครั้งนี้ผมต้องเดือดร้อนแน่ ๆ ครับ เพราะว่าค่าเทอม 50,000 บาท 2 ปี ก็เดือน ประมาณ 200,000 กว่าแล้ว” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 16 สิงหาคม 2545)

“หนูก็ขอไป 2 ปีแล้วก็ยังไม่ได้ขอทั้งทุนของมหาวิทยาลัย และทุนของรัฐบาลก็เริ่ม หมดใจแล้ว แต่ค่าใช้จ่าย ค่าเทอม สูงจริง ๆ จึงต้องไปขออีกรอบ คราวนี้ก็คิดว่าจะโกหกไปล่ะ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 16 สิงหาคม 2545)

การเข้าถึงทุนการศึกษาและประสิทธิภาพของการตรวจสอบ ทุนการศึกษาสามารถเข้าถึง นักศึกษาจนช้าหรือเร็ว และมีการตรวจสอบโดยสามารถเข้าถึงนักศึกษาที่ยากจนได้อย่าง แท้จริงหรือไม่จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ผลจากการศึกษาพบว่า เรื่องของสิทธิที่เกี่ยวกับทุนการศึกษาโดยจะสามารถเข้าถึง นักศึกษาได้อย่างแท้จริงหรือว่าไม่สามารถเข้าถึงนักศึกษาที่ยากจนได้เท่าที่ควร ดังนั้นผู้ที่ให้คำตอบ ก็คือ ผู้ปกครองของนักศึกษาซึ่งผู้ปกครองเคยศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี และมีบุตรศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยแห่งเดียวกัน ให้ความคิดเห็น เกี่ยวกับเรื่องทุนการศึกษาที่จัดสรรให้กับนักศึกษาดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“มีปัญหาเรื่องการได้เงินซ้ำบ้างเหมือนกัน ผมเห็นเขารอกัน เดือนหนึ่งเขาก็จะไปกู้เงิน เป็นเรื่องขั้นตอนการทำงานที่ได้เงินช้า” (สัมภาษณ์อาจารย์คณะวิศวกรรมศาสตร์เครื่องกล, 25 กันยายน 2545)

“ตอนนี้หนูเหลือเวลาอีก 2 ปี จะจบก็เดือร้อนมากเหมือนกัน เคยเสนอขอขึ้นกู้ไปแล้ว หลายครั้งก็ไม่ได้ ตอนนี้ก็จะขอกู้อีกเป็นกั๊มหวิทยาลัย เพราะว่าพ่อ แม่ รายได้เกิดตามกำหนด แต่ก็ต้องเข้าใจว่า พี่น้องหนูเยอะ เงินพ่อ แม่ก็ไม่เพียงพอแล้วอีกอย่างคณะหนูนี้ ค่าเทอมก็สูง จึงต้องทำอย่างที่เขาทำกันคือว่า ต้องเขียนโกหกไป เพราะเขียนความจริงแล้วไม่ได้” (สัมภาษณ์นักศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ปีที่ 5 และปีอื่น ๆ , 21 กันยายน 2545)

“อย่างทีบอกล่ะว่า ช่องว่างของการตรวจสอบมีเยอะมาก ทำให้เราแน่ใจว่าเราโกงได้ก็ เข้าใจนะว่าตรวจสอบได้ แต่น่าจะตรวจสอบได้มากกว่านี้อีกจะดีล่ะ” (สัมภาษณ์รองคณบดี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 14 ตุลาคม 2545)

“พวกผมนั่งอยู่ที่นี้ขอทุนรัฐบาลทั้งหมดครับ รู้สึกว่าจะขอได้ง่ายกว่าทุนของมหาวิทยาลัย และมีโอกาสได้เยอะกว่าครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 23 สิงหาคม 2545)

“เท่าที่ทราบนโยบายของสภามหาวิทยาลัยมีการเพิ่มค่าบำรุงการศึกษา ค่าหน่วยกิตเป็น ปี ๆ ไป เก็บค่าบำรุงปี 2544 / 6,000 ปี 2545/8,000 ขึ้นต่อ ๆ ไปจะเป็น 10,000 ขึ้นไป ค่าหน่วยกิต จาก 200, 300, 400 ขึ้นไป แต่ทุนนั้นจะให้เป็นการจ้างงานมาก” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 14 พฤศจิกายน 2545)

“ทุนการศึกษามองเท่าเดิม ไม่เติบโตเลยคนที่เยอะขึ้นเงินก็มากขึ้น ส่วนนักศึกษาทุนเข้า ถึงนักศึกษาที่ยากจนยังไม่แท้จริง ต้องเจอผู้ปกครองที่ไม่จริง อยากให้นักศึกษาพาผู้ปกครองจริง มา” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พนักงานฝ่ายพัสดุของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2 พฤศจิกายน 2545)

“หนูกู้รัฐบาลได้เดือนละ 2,000 บาท แต่ตอนนี้จะลดลงเพราะเงินเขาไม่พอ บางทีก็ไม่ได้ คนที่เขียนขอทุนก็ไม่ได้ทุกคน” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 27 กันยายน 2545)

“เคยมีเพื่อนผมปกติฐานะทางบ้านก็ดี จะไปขอทุนก็แต่งตัวโทรม ๆ ไปขอก็ได้ เงินตรงนี้ก็เอามาใช้จ่าย การตรวจสอบบอกว่าเดี๋ยวจะส่งคนมาดู ก็ไม่เห็นมา ไม่เห็นมีการตรวจสอบ บางทีก็ให้ที่อยู่ปลอม หอเพื่อนบ้าง อะไรอย่างนี้ครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 27 กันยายน 2545)

ทุนการศึกษาที่นักศึกษาควรได้รับยังมีข้อบกพร่องในการตรวจสอบอยู่บ้าง ที่ส่งผลให้เข้าถึงนักศึกษายากจนได้ไม่ครบถ้วน 100 เปอร์เซ็นต์

สิทธิของนักศึกษายากจนที่จะได้รับทุนการศึกษา

สิทธิที่นักศึกษายากจนจะได้รับทุนการศึกษา โดยทางมหาวิทยาลัยได้สนับสนุนให้ทุนแก่นักศึกษาที่มีความสามารถเป็นหลัก เช่น ด้านการเรียน กีฬา ดนตรี ซึ่งนักศึกษาที่ยากจนอย่างแท้จริงนั้นจะได้รับสิทธิน้อยกว่าคนเก่ง

ทุนการศึกษาส่วนใหญ่จะให้นักศึกษายากจนหรือคนเรียนดีหรือนักกีฬาหรือทั่ว ๆ ไป ทุนมหาวิทยาลัยและทุนข้างนอกหมายถึงทุนให้เปล่า แต่จะมีการจำกัดการให้ทุน เช่น เรื่องเกรดเฉลี่ย ต้องอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

ในกรณีที่นักศึกษายากจนแล้วเรียนไม่เก่งจะได้ทุนลำบาก เนื่องจากจำเป็นต้องได้เกรดเฉลี่ย 2.5 คนที่เคยได้ทุนไปแล้ว ถ้าตอนแรกเรียนไม่ดีติดโปร พอตอนเทอมหลังติดโปรก็จะถูกถอนทุน คือกรณีเกรดเฉลี่ยไม่ถึง 2.00

เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วกระบวนการของทุนการศึกษาของนักศึกษาที่ยากจนได้รับผลกระทบและส่วนใหญ่ถ้าไม่ทันก็จะขอยืมจากเพื่อน ๆ กัน ซึ่งนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมปี 5 ที่ได้เรียนทั้งในระบบและนอกระบบให้ความเห็นว่า

“ผมกู้ค่าเทอมอย่างเดียวในสมัยที่มหาวิทยาลัยอยู่ในระบบรับถ้ากู้เงินของรัฐบาล จะมีค่าเทอม ค่าหอพัก และค่ากินด้วย เมื่อก่อนได้เงินเยอะนะครับ” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ปีที่ 5, 21 กันยายน 2545)

“อย่างนี้ไม่จำเป็นต้องจนก็คือมีความสามารถอย่างก็ดี o.k. ได้ทุนไป” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 สิงหาคม 2545)

“ตอนนี้ให้เด็กมีความสามารถพิเศษนะครับนักศึกษาเรียนได้อันดับที่หนึ่งถึงสามของโรงเรียนให้ส่งเข้ามาทั่วประเทศ”(สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“มหาวิทยาลัยให้โอกาสคนที่มีความสามารถพิเศษนี้ อย่างเช่น กีฬาเก่ง ดนตรีเก่ง มีความสามารถทางคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างคณะวิศวกรรมศาสตร์เพิ่งเปิดรับสมัครเข้าศึกษาโดยให้โควต้าพิเศษสำหรับคนที่มีความสามารถพิเศษเข้ามาศึกษาต่อ” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายทุนการศึกษา, 15 สิงหาคม 2545)

“ทุนการศึกษาของคณะวิทยาศาสตร์ก็จะเป็นทุนของนักศึกษาที่เรียนดีเป็นหลัก จะไม่ค่อยดูที่เด็กยากจน” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอนคณะวิทยาศาสตร์, 27 กันยายน 2545)

“คณะผมจะมีค่าเทอมแพงกว่า คณะวิศวกรรม ผมไม่รู้ว่าจะแบ่งเงิน ให้คณะสถาปัตย์เท่าใด ทุกที่คณะสถาปัตย์จะได้น้อยที่สุด ขอไป 10 คนจะได้สัก 1 หรือ 2 คนเท่านั้น” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 สิงหาคม 2545)

“ทบวงมหาวิทยาลัยมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาจึงเป็นการให้โอกาสคนยากจน และคนด้อยโอกาส เมื่อออกนอกกรอบแล้วเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ แล้วคิดว่าจะพัฒนาต่อไปอีก คือให้เพิ่มมากขึ้นอีกในกรณี คนที่มีความสามารถพิเศษหรือสัมภาษณ์พิเศษกรณีที่เข้ามาเรียนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 19 สิงหาคม 2545)

นักศึกษาผู้หญิงของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่ไม่รู้ว่าจะทำอะไรดีเพราะเงินที่เก็บเพื่อเป็นทุนการศึกษาได้หมดไปแล้ว ซึ่งได้พยายามที่จะขอยืมมาหลายครั้งมาก แต่รายได้ที่เป็นตัวเลขของผู้ปกครองแสดงให้เห็นว่าไม่ได้ตามเกณฑ์ของกระทรวงการคลังที่กำหนดไว้ แต่จากการสัมภาษณ์นักศึกษบอกว่าผู้ปกครองรับเงินไม่ได้ตามจริงเนื่องจากมีภาระหนี้สิน และภาระค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ดังนี้

“หนูขอยืมมาหลายครั้งแล้วไม่ได้เพราะพ่อแม่ เป็นข้าราชการก็จะมีรายได้จริง ๆ แล้วพ่อแม่มีเงินน้อยถึงแม้รายได้ 1 ปี เกิน 120,000 บาท ดูเป็นหลักหนูก็ยอมรับ แต่อีกใจหนึ่งก็น่าจะดูหน่อยหนึ่งบางทีก็มีเงินใช้น้อยกว่าผู้ประกอบธุรกิจ หนูขอยืม 2 ครั้งแล้วนะก็จะไม่ได้อีก” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 สิงหาคม 2545)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีได้ให้ทุนการศึกษากับนักศึกษาที่มีความสามารถมากกว่าที่จะให้กับนักศึกษาที่มีความยากจน และทุนที่นักศึกษาได้รับนั้นจะเป็นเงินใช้จ่ายรายเดือนที่ลดลงภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ เนื่องจากจำนวนคนขอทุนมีมากขึ้น ประกอบกับเงินที่รัฐบาลสนับสนุนได้น้อยลง และทุนมหาวิทยาลัยได้ตัดทุนให้เปล่าลดลงด้วย

2. สวัสดิการและงานบริการนักศึกษา

ผลจากการศึกษาพบว่าสิทธิของนักศึกษายากจนเกี่ยวกับสวัสดิการอื่น ๆ นอกเหนือจากทุนการศึกษาแล้ว สวัสดิการและงานบริการนักศึกษาก็ถือได้เป็นสิทธิที่นักศึกษาสูญเสียไปหลังจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ ดังคำกล่าวที่ว่า

“รู้จักให้บ้างไม่ใช่ว่ารับอย่างเดียว แต่เท่าที่เห็นรู้สึกว่ามันรับทรัพย์อย่างเดียวมันยากที่จะให้มันครับ” (www.kmutt.co.th 3 ตุลาคม 2545)

“ที่ผมเลือกที่นี่ผมเลือกที่จะเรียน เลือกที่จะได้ความรู้ แต่เราต้องการบริการอื่น ๆ ด้วย” (ข้อมูลจาก www.kmutt.co.th 3 ตุลาคม 2545)

“ก็ o.k. นะมหาวิทยาลัยออกนอกระบบมันคืออยู่แล้วละ แต่ถ้าทำที่สมบูรณ์แบบมันน่าจะดีกว่านี้ บังเอิญของเรามันไปมุ่งสร้างแต่เรื่องวิชาการ เรื่องวิจัยเหมือนสร้างภาพให้เห็น แต่ว่าในมหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงและเป็นมหาวิทยาลัยแรกที่มีการออกนอกระบบโดยเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐอยู่ก่อนแล้ว” (สัมภาษณ์ประธานสภาอาจารย์, 19 พฤศจิกายน 2545)

จากการศึกษาสิทธิของคนจนภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2541 เป็นต้นมานับถึงเวลาปัจจุบันนี้เป็นระยะเวลา 5 ปีแล้ว ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทางการวิจัยพบว่า

“ผมอยากจะตำหนิมหาวิทยาลัยว่าค่าบำรุงและค่าหน่วยกิตแพงมากแต่ทำไมเอามาคืนนักศึกษาในรูปสิ่งอำนวยความสะดวกน้อยมาก อย่างตู้ ATM ก็เพิ่งมี ตู้โทรศัพท์ที่รวมกันเป็นกระจุกตู้โทรแบบการ์ดไม่มีแะ internet แก้ปัญหาเป็นอาทิตย์ คนเก่งก็ลงไปอยู่บริษัท ได้เงินเยอะดี ส่วนคนโง่ ก็หากินในมหาวิทยาลัย ใช้เส้นเข้ามา” (นักศึกษาแสดงความคิดเห็นใน www.kmutt.co.th, 2 ตุลาคม 2545)

ในการวิเคราะห์สถิติด้านสวัสดิการและงานบริการนักศึกษาเปรียบเทียบระหว่างก่อนออกนอกระบบและภายหลังออกนอกระบบ ผู้วิจัยจะเน้นประเด็นสำคัญดังนี้

สวัสดิการเรื่องหอพักนักศึกษา

วัตถุประสงค์ของหอพักนักศึกษาในกำกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ก็คือ จัดการบริหารเป็นอิสระในกำกับของมหาวิทยาลัย เพื่อความคล่องตัว และสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่หวังกำไร

นโยบายการบริหารหอพักมหาวิทยาลัยนอกระบบที่คาดหวังก็คือ เพื่อเป็นศูนย์การศึกษาและอาศัย (Living and Learning Center) โดยพยายามจัดสภาพแวดล้อมในด้านที่พักอาศัยให้มีความครบครัน ตลอดจนจัดบริการต่าง ๆ ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการของนักศึกษาทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ จิตใจ และมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม

หลังออกนอกระบบแล้วนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ ดังนี้

ลักษณะของอาคารหอพักนักศึกษาก็คือ พักห้องละ 4 คน โดยใช้ห้องน้ำรวม อาคารหอพักนักศึกษาชาย สูง 11 ชั้น และรับนักศึกษาเข้าพักได้ 944 คน อาคารหอพักนักศึกษาหญิง สูง 10 ชั้น และรับนักศึกษาเข้าพักได้ 388 คน

อัตราค่าหอพัก

1. ค่าหอพักภาคการศึกษาละ	4,000 บาท
2. ค่าประกันของเสียหาย	3,000 บาท
3. ค่าซักผ้าปูที่นอน – ปลอกหมอน ภาคการศึกษาละ	<u>360</u> บาท
รวมเป็นเงินที่ชำระครั้งแรก	<u>7,360</u> บาท

ส่วนค่าไฟฟ้า จะคิดตามจำนวนที่นักศึกษาใช้แต่ละห้อง ในอัตราหน่วยละ 2.50 บาท และค่าโทรศัพท์ จะคิดตามจำนวนที่ใช้ภายในเวลา 10 นาที ครั้งละ 5 บาท แต่ถ้าโทรไปต่างจังหวัดคิดตามองค์การโทรศัพท์รวมค่าบำรุงคู่สาย ครั้งละ 2 บาท อย่างไรก็ตามก็ถือว่าค่าน้ำ หอพักจะเป็นผู้รับผิดชอบ (คู่มือสำหรับนักศึกษาใหม่, 2545)

ในกรณีภาคฤดูร้อนจะคิดค่าหอพักหอมละ 1,090 บาท แต่พักเป็นรายวันต้องจ่ายวันละ 50 บาท ต้องพักห้องละ 4 คน ช่วงเดือน มี.ค. – ต. ค. (ช่วงปิดหอ) เท่านั้น

ในทางการปฏิบัติมหาวิทยาลัยเก็บค่าใช้จ่ายมากกว่าที่กำหนดไว้ ค่าเช่าปูที่นอนซึ่งมหาวิทยาลัยบังคับให้ซื้อเป็นเงิน 400 บาทต่อชั้น และค่ากุญแจ 100 บาท รวมถึงยังเก็บค่าไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นจากหน่วยละ 2.50 บาทเป็น 5 บาท นอกเหนือจากเดือน มี.ค. – ต.ค.(ช่วงปิดหอ)นักศึกษา ระดับปริญญาตรีต้องจ่ายคืนละ 65 บาท ส่วนนักศึกษาโครงการพิเศษจ่ายคืนละ 150 บาท

นอกจากนี้ก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบนี้นักศึกษาสามารถพักอาศัยอยู่ที่หอพักในช่วงปิดเทอมที่ 1 คือเดือนตุลาคมของทุกปีเป็นระยะเวลาประมาณ 1 เดือนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ภายหลังจากมหาวิทยาลัยออกนอกระบบได้ 3 ปี ทางมหาวิทยาลัยได้เก็บค่าใช้จ่ายวันละ 50 บาท กรณีที่นักศึกษาไม่กลับบ้านแต่ยังพักอาศัยอยู่ที่หอพักในกรณีดังกล่าว

ภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ปี พ.ศ.2541 แต่หอพักในกำกับมหาวิทยาลัยได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2540 เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบการจัดการเกี่ยวกับเงินอัตราค่าหอพักต้องเหมาจ่ายทั้งหมดเป็นจำนวนเงิน 7,360 บาท ซึ่งแต่เดิมมีการผ่อนชำระได้เป็นงวด เป็นรายเดือน และสวัสดิการหอพักให้กับนักศึกษาที่พักอาศัยได้ต้องศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 เท่านั้นแต่กรณีที่นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ขึ้นไปต้องทำกิจกรรม ทำคนเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยจึงจะมีสิทธิเข้าจองพักอาศัยอยู่ได้ แต่ก็ยังไม่อาจจะได้พักอาศัยได้อย่าง 100 %ขึ้นอยู่กับพิจารณาของผู้จัดการหอพัก

นอกจากนี้ในกรณีชั้น 11ของหอพักชาย และชั้น 10 ของหอพักหญิง ทางมหาวิทยาลัยได้เปิดให้สำหรับแขกภายนอกเข้ามาอาศัยพักค้างคืน โดยเสียค่าใช้จ่ายคืนละ 150 บาทต่อคน

ความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับหอพักก่อนและหลังออกนอกระบบ รายได้ ได้รับการยืนยันจากข้อมูลเชิงจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เมื่อก่อนจ่ายค่าไฟไม่มากครับแต่เดี๋ยวนี้ค่าไฟแพงมากเลยครับ” (สัมภาษณ์นักศึกษา คณะวิศวกรรมศาสตร์โยธา ชั้นปีที่ 4, 22 เมษายน 2546)

“พักอาศัยอยู่ที่หอพักชื่อศรีไทย ค่าเช่าห้องเดือนละ 2,800 บาท คิดเครื่องปรับอากาศค่าไฟ ไปจ่ายกับการไฟฟ้า อยู่ได้ 3 คน มีรายการ UBC ซึ่งจะสูงกว่าหอพักของมหาวิทยาลัย” (นักศึกษา แสดงความคิดเห็นใน www.kmutt.co.th, 2 ตุลาคม 2545)

“หอพักของมหาวิทยาลัย 4,000 บาท/ห้อง/เดือน มีราคาที่ค่อนข้างแพง มีค่าซักผ้าปูที่นอน อีก 360 ห้องน้ำรวม แต่ว่าอยู่กัน 4 คน จ่ายต่อคนละ 1,000 ต่อเดือน รวมกัน 4 คน เป็นเงิน 4,000 ต่อเดือนต่อห้อง นั่นก็หมายความว่า แพงกว่าข้างนอก” (นักศึกษาแสดงความคิดเห็นใน www.kmutt.co.th , 2 ตุลาคม 2545)

“ผมเคยเจอมาคือ ผมอยู่หอในมหาวิทยาลัย มีการเช่าซื้อคนเข้าร่วมกิจกรรมของ มหาวิทยาลัย พอสิ้นปีเด็กคณะสถาปัตย์จะถูกตัดชื่อออกจากหอในมหาวิทยาลัยตลอดเลย เราก็ไป ร่วมงานนะครับ แต่บางทีไม่ได้เช่าซื้อตอนท้ายบางครั้งเราก็อยู่ไม่จบงาน พวกเราเรียนหนักมาก เดือนนี้หอพักก็เพิ่มราคา เมื่อก่อนเทอมละ 4,000 บาท ค่าน้ำค่าไฟต่างหาก” (สัมภาษณ์ นักศึกษาที่อาศัยอยู่หอพักในกำกับมหาวิทยาลัย, 5 ตุลาคม 2545)

“หอแพงไม่ว่าขอสวัสดิการอื่นๆให้ดีกว่าข้างนอกได้ไหม อย่าลืมชีวะเป็นหอของนักศึกษา นะต้องคิดถึงเด็กนักศึกษาก่อน” (www.kmutt.co.th , 3 กันยายน 2545)

“ยังมีค่าผ้าปูที่นอนอีก 360 แต่ไม่ได้ต้องการเลย ซักก็ไม่สะอาด บางทีก็ไม่เอามาให้ ห้องน้ำก็สกปรก” (www.kmutt.co.th , 4 พฤศจิกายน 2545)

“หอพักมหาวิทยาลัยน่าจะเป็นที่พึ่งของนักศึกษาได้มากกว่าเอาเปรียบนักศึกษา แล้วทำไม มหาวิทยาลัยเขาเก็บกันถูก ๆ กว่านี้ได้ละ อยู่ห้องตั้ง 4 คน ให้ราคาใกล้เคียงกับเอกชน ยังไม่คิด ประโยชน์ที่ต้องจ่ายห้องละ 2 คน คนละ 8,000 บาท/เทอม ถ้าดูเจตนาแล้วส่อไปในทางธุรกิจ แล้วยังมีการทุจริตภายใน(จากคำบอกเล่าของแม่บ้านที่ทำงาน) ดูจากไม่ให้นักศึกษาพักชั้น 11 เพื่อเว้น ไว้ให้คนที่ต้องการเช่าเป็นรายคืน เป็นโรงแรมย่อย ๆ ไปในตัว ขอความกรุณารักษาคำว่า มหาวิทยาลัยเอาไว้ อย่าหากินกับพลังของชาตินักเลย นี่คือนี่ที่เราได้จากมหาวิทยาลัยนอกระบบ” (www.kmutt.co.th , กลุ่มรักษ์ไทย, 13 พฤศจิกายน 2545)

นอกจากเรื่องหอพักนักศึกษาแล้ว เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วมีผลต่อสวัสดิการ และงานบริการนักศึกษาในด้านอื่น ๆ อีก อย่างเช่นการคิดค่าจอครด ค่าเสื่อมอาคารสถานที่ คงคำสัมภาษณ์ว่า

ในทัศนะของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยนอกระบบมองการเก็บค่าใช้จ่ายสวัสดิการต่าง ๆ ดังนี้

“เรามองว่าเด็กเป็นผู้รับบริการ อาจารย์เจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้บริการ เด็กจำเป็นต้องเสีย ค่าใช้จ่ายส่วนนี้” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 22 กันยายน 2545)

แต่ในทัศนะของผู้ใช้บริการกลับตรงข้ามกับผู้บริหาร

“เด็กได้รับผลกระทบอยู่แล้ว อย่างเช่นการคิดค่าจอครด ค่าเสื่อมอาคารสถานที่”(สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัสดุไม่ประสงค์ออกนาม, 19 พฤศจิกายน 2545)

“ครั้งหนึ่ง ผม ไปยืม แผ่นซีดี ก็ได้รับคำตอบว่า อยู่ในลังไม่สามารถจัดหาให้ได้ พอไปดู วารสาร เพื่อใช้ประกอบการงานวิจัย ก็พบว่า หลังจากทีออกนอกระบบ ทางมหาวิทยาลัย ถึงการสั่งซื้อ วารสารเหล่านั้นไปแล้ว อย่างนี้ จะคาดหวัง งานวิจัยที่ดี ๆ จากนักศึกษาได้อย่างไร ถ้ามีงานวิจัยที่ดี ออกมาได้ ก็ควรแบ่งค่าบำรุงการศึกษาให้ AIT สัก 80 % เพราะนักศึกษาที่นี่ที่ผมรู้จักเขาต้องไปหา หนังสือ หรือวารสารที่จำเป็นจาก AIT กันทั้งนั้น” (www.kmutt.co.th , 1 มกราคม 2546)

“จะเห็นมีดีก็ตรงที่การปรับปรุงระบบคิดค่าปรับ ที่เพิ่มขึ้น ส่งเข้าวันแรก เสีย 1 บาทต่อเล่ม วันที่สอง เสีย 2 บาทต่อเล่ม วันที่สาม เสีย 4 บาทต่อเล่ม วันที่สี่ เสีย 8 บาทต่อเล่ม นี่ถ้าลืมสักเดือน คงต้องขายตัวมาใช้หนี้ห้องสมุด” (www.kmutt.co.th , 1 มกราคม 2546)

สรุปงานทะเบียนและการประเมินผลนั้นพบว่าก่อนออกนอกระบบนักศึกษาต้องลงทะเบียนโดยใช้บุคลากรแต่เมื่อออกนอกระบบแล้วมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้โดยนักศึกษาต้องลงทะเบียนทางระบบ Internet การลงทะเบียนทางคอมพิวเตอร์ส่งผลให้เกิดความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น แต่ปัญหาที่ตามมาก็คือ เมื่อนักศึกษาลงทะเบียนผิดไปจะไม่สามารถได้คืนเงินได้

นอกจากนี้ยังพบอีกว่านักศึกษา กับอาจารย์ที่ปรึกษาขาดความใกล้ชิดกันไป เนื่องจาก ก่อนออกนอกระบบอาจารย์ที่ปรึกษาคัดชื่อให้กับนักศึกษาก่อนมีการลงทะเบียนเรียน ทำให้ อาจารย์พูดคุย กับนักศึกษาได้ปรึกษาเรื่องการเรียนกันได้ ซึ่งแตกต่างกับปัจจุบัน จากคำกล่าวต่อไปนี้

“มันทำให้อาจารย์กับเด็กห่างกัน บางทีก็ถาม ปริญญาอะไรกันได้บ้าง แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีภาพแบบนั้นแล้วละ” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอน, 2 พฤศจิกายน 2545)

“ความจริงแล้วผมเห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยขึ้น แต่ระบบบีบบังคับไม่ยืดหยุ่น เผลอการเกินไป ทราบไหมครับ ในเทอมนี้ ทางมหาวิทยาลัยยังเปิดให้มีการลงทะเบียนแบบเดิมอยู่ แต่นักศึกษาต้องไปดำเนินการในวันจันทร์ที่ 11 นักศึกษาเสียเงินให้กับความไม่ฉลาดของระบบลงทะเบียนปัญหาอยู่ที่เดิมนั่นแหละ” (www.kmutt.co.th, 11 พฤศจิกายน 2545)

“ผมอยู่ปี 4 คณะวิศวกรรม ภาคคอมพิวเตอร์ ตอนลงทะเบียนระบบลงทะเบียนมีวิชาเลือกให้ลงวิชาเดียว จึงลงไป ต่อมาเมื่อประกาศให้ลงอีกวิชาได้ตอนปิดเทอม ที่นี้คนไม่รู้ก็ลงไปแล้วก็ต้องถอนแล้วลงวิชาใหม่ 600 บาท ที่พ่อแม่กู้หนี้ยืมสินมาก็ไม่ได้คืนด้วย นี่แหละมหาวิทยาลัยเรา อมเงินเราได้ เป็นตั้งแต่เทอมที่แล้วนะ แต่ที่เทอมที่แล้วเปลี่ยนวิชา เพราะวิชาที่ต้องการลงได้ลงไปก่อน แต่เทอมนี้เสียเงินไป 600 บาทหลายคนก็เป็นเงินมากครับ” (www.kmutt.co.th, 11 พฤศจิกายน 2545)

“เราก็แค่เขียนเลขรายวิชาผิดไปตัวเดียวเอง ขอเปลี่ยนวิชาก็ไม่ได้ วิชาที่ต้องผ่านวิชาอื่นมาก่อน ต้องทำเรื่องถอนซะวุ่นวาย ดังนั้นก็ไม่ได้คืน ใครเขียนโปรแกรมของการลงทะเบียนน่าจะตรวจสอบตรงนี้ด้วย ป้องกันการผิดพลาด” (www.kmutt.co.th, 11 พฤศจิกายน 2545)

“ปริญญาตรี 600 บาทต่อ 1 รายวิชา แต่ปริญญาโท 4,800 บาทต่อ 1 รายวิชา มีหลายคนที่มีปัญหาเลือกวิชาผิด คิดดูสิว่าเงินไม่ใช่่น้อย แต่มหาวิทยาลัยไม่คิดจะคืน แล้วที่ต้องไปกู้หนี้มาเรียนไม่เห็นใจนักศึกษาบ้าง ฝากให้คิดกันด้วย ช่างทั้งหลาย ไม่ใช่พออ้อยเข้าปากแล้วไม่คิดจะคายออกมาเลย” (www.kmutt.co.th, 11 พฤศจิกายน 2545)

“แต่ก่อนไม่มีระบบอย่างนี้ยังได้เงินคืนเลย แล้วพอมีระบบแบบนี้ทำไม่ได้เงินคืน ผมไม่เข้าใจ มันน่าจะสะดวกขึ้นไม่ใช่หรือ หรือว่าโปรแกรมที่เขียนมาไม่รัดกุม หรือฉลาดพอ ผู้เขียนโปรแกรมลืมเรื่องนี้ไป ผมว่ามันจะรวมตัวกันร้องเรียนศาลปกครองหรืออะไรบ้าง เรื่องอย่างนี้เท่ากับว่าโกงกันหน้าด้าน ๆ เลย” (www.kmutt.co.th, 11 พฤศจิกายน 2545)

“เคยถอนวิชาเรียนในช่วงเวลาที่กำหนดก็ไม่ได้คืน เอมนี้ต้องถอนออก 2 วิชา ก็สูญเงินไป 1,200 บาท แล้วไปลงวิชาอื่นแทน 3 ตัว 1,800 บาท (ต้องออกเอง) คุยกับทะเบียนแล้วได้รับข้อหา เป็นความผิดของหนูที่ไม่คิดให้ดีก่อนลง มหาวิทยาลัยอื่นไม่เป็นแบบนี้ทั้งที่ชำระ KTB ที่เดียวกัน แต่เขาเพิ่ม – ถอน ทดแทนหักล้างกันได้ น้องหนูเรียนที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยังหักได้เลย”
(www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“นักศึกษา บางมดจำนวนไม่น้อยที่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกันในวันลงทะเบียน ผมเสียเวลาไปเกือบทั้งวัน เพราะความอ่อนหัดของระบบการลงทะเบียน ผมนำบัตรนักศึกษาที่เป็นแบบใหม่ (ATM) ไปให้ธนาคารออกรหัสผ่าน และเชื่อมต่อกับบัญชีที่มีอยู่ ต้องเสียเงินเพิ่มอีกหนึ่งร้อย บาท ทำไมต้องเก็บเงินซ้ำซ้อนด้วย เพราะตอนที่ทำบัตรนักศึกษาก็ต้องเสียค่าทำบัตรอยู่แล้ว เห็นแล้วไม่โปร่งใส หลังจากได้รับรหัสจะหมดปัญหา ผมโทรศัพท์ไปให้เพื่อนลงทะเบียนทาง Internet ให้เพื่อนผมบอกว่า Internet ช้ามาก ผมรออยู่ที่ธนาคารเผื่อมีการผิดพลาดประมาณชั่วโมงกว่า จนกระทั่งธนาคารปิดทำการ ผมกลับมาที่มหาวิทยาลัยประมาณ 16.00 น. พบว่าเพิ่งจะเข้าระบบได้ แต่ที่แย่กว่านั้นคือ ผมไม่สามารถลงทะเบียนได้ ผมพยายามโทรศัพท์ติดต่อธนาคาร และทางมหาวิทยาลัย แต่ก็ได้รับคำตอบแบบที่สุนัขยังไม่รับประทาน และพยายามปิดความผิดมาให้ผม เพื่อให้ผมยอมรับความผิดและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น เรากำลังถูกปล้นสิทธิ์ที่เราควรได้รับ”
(www.kmutt.co.th, 11 พฤศจิกายน 2545)

“นักศึกษาไม่มีโอกาสได้เข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษา และเป็นกฎกติกาอยู่แล้วกรณีคนที่ลงทะเบียนผิด” (สัมภาษณ์ณัฏฐพงศ์ กิระติ, 1 พฤษภาคม 2546)

จากเสียงสะท้อนข้างต้นที่ได้กล่าวมาเป็นเรื่องของสวัสดิการและงานบริการนักศึกษาที่ได้เข้ามาสู่รั้วของมหาวิทยาลัยเพื่อที่จะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่และคุ้มค่าเพื่อที่จะได้นำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาประเทศแต่จำเป็นต้องได้รับสวัสดิการจากสถาบันที่ได้เขาเรียนอยู่อย่างเพียงพอต่อความต้องการให้สมกับที่ได้เสียค่าบำรุงต่างๆ ไปนับเป็นเงินแล้วที่มากพอสมควรเพื่อที่นักศึกษาจะได้มีโอกาสได้รับผลประโยชน์จากสิ่งที่เขาพึงจะได้รับ

ผลกระทบและการปรับตัวของกนจน

1. ค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้น

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าบำรุงการศึกษาและค่าหน่วยกิต

จำนวนเงิน ปี พ.ศ.	ค่าหน่วยกิต	เปลี่ยนแปลง ก่อน/หลัง	ค่าบำรุงการศึกษา	เปลี่ยนแปลง ก่อน/หลัง
2538	90	-	2,000	-
2539	100	+10	2,500	+500
2540	200	+100	6,000	+3,500
2542	200	0	6,000	0
2543	200	0	6,000	0
2544	200	0	6,000	0
2545	300	+100	8,000	+2,000
2546	300	+10	8,000	+0

จากตารางที่ 4.8 แสดงให้เห็นถึง ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในส่วนของค่าหน่วยกิตนั้นเพิ่มขึ้นไม่มาก แต่ค่าบำรุงการศึกษาจะเพิ่มขึ้นภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกกระบบ จาก 6,000 บาทเป็น 8,000 บาท

“ไม่มีนโยบายจะขึ้น ไม่เกี่ยวกับการขึ้นค่าหน่วยกิตจะเป็น มหาวิทยาลัยในกำกับ ไม่เกี่ยวกัน ๆ ถ้าขึ้นก็ขึ้นตามเขาคือหนึ่ง โดยแนวโน้ม คืองบประมาณมันจะลงไปสู่อันอื่น อันที่สองคือเกี่ยวกับเรื่องค่าครองชีพ ค่าอะไรต่าง ๆ ที่ขึ้น” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 27 กันยายน 2545)

ผู้บริหารได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่าเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่ามหาวิทยาลัยไม่มีนโยบายขึ้นค่าใช้จ่ายทางการศึกษา แต่ขึ้นอยู่กับอัตราค่าครองชีพและเงินที่จะได้รับจากรัฐบาล ดังคำบอกกล่าวของผู้บริหาร

“ไม่เกี่ยวกับ ถ้าจะขึ้นค่าเทอม ๆ ตามภาวะการณ์ ตามความจำเป็น เพราะว่าตอนนี้ น.ส. เองนี้รับภาระอยู่ประมาณ ไม่ถึง 30%” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร,25 พฤศจิกายน 45)

“นี่ที่เรียนจะต้อง Support ตัวเอง รัฐจะต้องเอาเงินไป Support การศึกษาภาคบังคับ เพราะฉะนั้นเงินจะไปอยู่ที่ภาคการศึกษาบังคับมาก มหาวิทยาลัยได้เงินจะน้อยลง”(สัมภาษณ์ผู้บริหาร,19 พฤศจิกายน 2545)

“ค่าของเงิน ค่าของข้างของแพงขึ้น ค่าครองชีพแพงขึ้น มันก็จำเป็นต้องขึ้น ขึ้นตามสภาวะการณ์ ไม่ใช่ขึ้นเพราะว่าเป็น มหาวิทยาลัยในกำกับ ค่าครองชีพมันสูงเงินเพื่อแต่ละปี ก็วัสดุ วัสดุภัณฑ์สูงขึ้น” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอน,17 พฤศจิกายน 2545)

แต่ถ้าเราพิจารณาจากข้อมูลที่เป็นจริงโดยใช้อัตราเงินเฟ้อเป็นหลัก และถือว่าเงินสนับสนุนของรัฐไม่มีผล จะพบค่าหน่วยกิตและค่าบำรุงการศึกษาที่ควร ได้เป็นไปตามตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ค่าเล่าเรียนที่คิดจากดัชนีราคาผู้บริโภค(ใช้ ปี 2538 เป็นฐาน)

จำนวน ปี พ.ศ.	ดัชนีราคาผู้ ค่าหน่วยกิต	บริโภคทั่วไป ค่าบำรุงการศึกษา	ดัชนีราคาผู้ ค่าหน่วยกิต	บริโภคพื้นฐาน ค่าบำรุงการศึกษา
2538	90	2,000	90	2,000
2539	95	2,100	95	2,106
2540	101	2,224	100	2,213
2541	107	2,348	104	2,317
2542	116	2,539	112	2,484
2543	118	2,546	114	2,529
2544	120	2,587	115	2,547
2545	121	2,628	116	2,580
2546	123	2,647	117	2,590

คิดฐานเป็น พ.ศ.2538

แหล่งที่มา ธนาคารแห่งประเทศไทย www.bot.or.th ข้อมูลเมื่อวันที่ 3 เม.ย.2546

จากตารางที่ 4.9 แสดงให้เห็นว่าตามดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป ค่าหน่วยกิตในปี พ.ศ.2546 ควรเป็นแค่ 123 บาทหรือ 117 บาทไม่ถึง 300 บาท และค่าบำรุงการศึกษาควรเป็นแค่ 2,647 บาทหรือ 2,590 บาทไม่ถึง 8,000 บาท

จากการค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้นจะเห็นได้ว่าไม่เป็นไปตามอัตราเงินเฟ้อดังที่ผู้บริหารกล่าวแต่อย่างใด จึงพบความไม่พอใจต่อการขึ้นค่าเรียนในหมู่ผู้ปกครองและนักศึกษาหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบดังนี้

“มีผลค่าใช้จ่ายสูงขึ้น แต่ก็น่าจะทดแทนได้ด้วย เทคโนโลยี ความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 15 พฤศจิกายน 2545)

“การเก็บค่าเทอมจากนักศึกษาแล้ว ไปใช้อย่างอื่นมากเกินไป ไม่ได้เอามาสนับสนุนและให้บริการนักศึกษาเท่าที่ควรเลย” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัสดุ, 19 พฤศจิกายน 2545)

“ผมจ่ายค่าเทอมสมัยที่เรียน และตอนที่ลูกเรียนต่างคันเยอะ” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 15 พฤศจิกายน 2545)

“ค่าหน่วยกิตที่เพิ่มขึ้นในอัตราส่วนน้อย มีผลกระทบกับนักศึกษาบ้างแต่ไม่เห็นภาพชัดเจนมากนัก” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 15 พฤศจิกายน 2545)

“คนจนไม่เรียนบางมดมั่ง ค่าเทอมโหดมาก ไปเรียนที่อื่นถูกกว่านี้” (สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 25 กันยายน 2545)

“แพงกว่ามหาวิทยาลัยเอกชนเสียอีกนะครับ มหาวิทยาลัยเอกชน 20,000 กว่าบาท แต่ที่นี่ 40,000 กว่าบาท ผู้บริหารอ้างว่าเป็น นโยบายของเขา ถ้าไม่ขึ้นค่าเทอมเราอยู่ไม่ได้ผมคิดว่ามหาวิทยาลัยโหดเกินไปขูดเลือดขูดเนื้อไป” (สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 25 กันยายน 2545)

“มหาวิทยาลัยขึ้นค่าหน่วยกิต ค่าบำรุงการศึกษาก็เพิ่มมากขึ้นในปีนี้ มหาวิทยาลัยมีนโยบายปรับขึ้น นักศึกษาที่ต้องมาจ่ายเพิ่ม 3,000 - 4,000 บาท แต่มหาวิทยาลัยก็มีเงินกู้ฉุกเฉิน” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 15 พฤศจิกายน 2545)

“ผมไม่รู้ว่าจะขึ้นอีกไหมปีหน้า ขึ้นแค่ไหน แล้วภาวะเศรษฐกิจแบบนี้นักศึกษาจะต่อต้านหรือเป็นภาพสะท้อน ตอนนี้กำลังเก็บข้อมูลเตรียมพร้อม รวบรวมเป็นบางคน แล้วเราก็เตรียมพร้อมไปถึงเวลานั้นแล้วเราก็จะลุย” (สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 22 กันยายน 2545)

การตื่นตัวเกี่ยวกับค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้นของนักศึกษาจะเห็นผลได้อย่างชัดเจนเฉพาะกลุ่มที่เป็นแกนนำทางความคิดเท่านั้น ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยแล้วมักจะมีแนวคิดเพียงว่าในเมื่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูงขึ้นต้องพยายามเรียนให้จบโดยเร็วที่สุด

“ผมพยายามรีบเรียนให้จบเร็วๆ จะได้ไปหางานทำและพ้นไปจากที่นี่” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 กันยายน 2545)

จะเห็นได้ว่านักศึกษาไม่มีความผูกพันกับองค์กรเลย ซึ่งนับว่าเป็นผลกระทบที่สำคัญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เนื่องจากว่าไม่มีเงินค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันซึ่งได้รับเงินค่าเทอมทุนจากรัฐบาลอยู่แล้วเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วก็ยังมีส่วนต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของนักศึกษามากจนอีกระลอกหนึ่ง แน่นนอนว่าค่าเทอมนั้นทุนที่ได้รับเงินกู้ยืมจากทั้งทางมหาวิทยาลัยหรือทุนกู้ยืมของรัฐบาล เป็นเพียงแค่ให้ได้ศึกษาเล่าเรียนกันหาความรู้เท่านั้นแต่สิ่งที่สำคัญคือการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมหาวิทยาลัยที่ออกนอกระบบ

“โดยมากนักเรียนทุนจะสนใจมากกว่าทำไมค่าใช้จ่าย ค่าเทอม สูงขึ้นเพราะทุนขาดแคลนจะได้เงินน้อย เวลาเรียนก็หนัก แต่ก็ยังมีคนไปหางานทำ ผมมองว่ามหาวิทยาลัยในกำกับ ค่าใช้จ่ายจึงเพิ่มมากขึ้น ปีการศึกษาที่น้อง ๆ เข้ามาใหม่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ” (สัมภาษณ์ประธานองค์กรนักศึกษา, 15 กันยายน 2545)

ตัวแทนนักศึกษาที่เรียนในมหาวิทยาลัยที่อยู่ในส่วนราชการและมหาวิทยาลัยในกำกับได้ให้ความเห็นว่า

“ผมมองว่าเมื่อมหาวิทยาลัยเปลี่ยนมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับแล้วต่อไปน่าจะเรียกว่า เป็นธุรกิจการศึกษาจะเป็นเหมือนธุรกิจอย่างหนึ่ง” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 กันยายน 2545)

นักศึกษาหญิงจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ให้ความเห็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่า “มันไม่น่าจะเรียกว่าเป็น สถาบันการศึกษา เพราะมหาวิทยาลัยต้องดูแล ต้องหาเงินเข้าตามคณะ จะเปิดหลักสูตรกันมากขึ้นสาเหตุก็เป็นเพราะว่ามหาวิทยาลัยต้องหาเงินมาดูแลคณะ มหาวิทยาลัยถ้า เปิดปั๊บทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความพร้อมแต่ก็ต้องเปิด” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไปคณะต่าง ๆ, 22 กันยายน 2545)

นอกจากนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในส่วนความคิดเห็นของประธานสภาอาจารย์ให้ข้อมูล ดังนี้ ความผูกพันกับมหาวิทยาลัยของนักศึกษาพบว่า

“เด็กไม่รักองค์กร เรียนเพื่อให้จบ จบแล้วก็ไม่ได้กลับมาให้ทุนอีก” (สัมภาษณ์ประธาน สภาอาจารย์, 26 กันยายน 2545)

ผลจากการศึกษาถึงผลการวิจัยในเรื่องของการปรับตัวของคนจนที่มีต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ที่เพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้ผลดังนี้

ในกรณีที่ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่สูงขึ้นแกนนำทางความคิดและกลุ่มผู้นำนักศึกษาใน มหาวิทยาลัยจะมีการเคลื่อนไหว โดยการไปพูดคุยกับผู้บริหารของมหาวิทยาลัย ส่วนกลุ่มนักศึกษาคณะต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยและอีกคณะหนึ่งที่เสียค่าใช้จ่ายแพงที่สุดในมหาวิทยาลัย คือ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่มีเฉพาะค่าเทอมประมาณ 50,000 บาทที่ยังไม่รวมค่าใช้จ่ายอื่น ๆ จากรหัสนักศึกษาปี 41 – 45 และเป็นนักศึกษาที่อยู่ทั้งในมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการและเป็นนักศึกษาที่อยู่ในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐด้วยคือตัวแทนจากนักศึกษาปี 5 ซึ่งยังเป็นนักศึกษารหัส 40 นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มองว่าผลกระทบจากการที่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่ามี ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่สูงขึ้นซึ่งผู้ปกครองของนักศึกษาไม่มีเงินเพียงพอที่จะให้นักศึกษาได้ตลอดจนจบหลักสูตรต้องขอทุนการศึกษาและให้ความเห็นว่า

“พวกหนูขอทุนกันหมดเลยอะ ส่วนมากเด็กนักศึกษาจะไปหากันเอง ส่วนมากนักศึกษาปริญญาตรีจะไม่มีการจ้างงานทำอะไร แต่นักศึกษาปริญญาโทจะมีการจ้างงานอยู่เหมือนกัน” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 15 พฤศจิกายน 2545)

“ถ้าเขาบริหารเงินได้ก็อยู่ได้ รวมไปถึงเรื่องกิจกรรมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพนัน ฟุตบอล หรือเที่ยวกลางคืน ค่าโทรศัพท์ เด็กนักศึกษาก็พออยู่ได้ แต่ที่ลำบากและต้องการช่วยเหลือเป็นพิเศษประมาณ 5 % ทุนนี้จะเข้าไปอยู่ในกองกิจการนักศึกษาทั้งหมด ถึงแม้จะเป็นทุนของคณะวิศวกรรมศาสตร์ก็ตาม ทุนจ้างงาน โครงการพิเศษผมดูแลในคณะประมาณ 200,000 บาทต่อเทอม” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 15 พฤศจิกายน 2545)

แนวคิดของนักศึกษาที่เห็นว่า การที่มหาวิทยาลัยมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่ยังมีเข้ามาเรียนมากขึ้นเนื่องจากว่า

“เป็นไปตามสัปดาห์ของประชากร เมื่อมีการแข่งขันมากขึ้น ผมเองต้องมาปรับตัวกับการแข่งขันเพราะคนเยอะ แล้วยังมีค่าน้ำ ค่าไปทุกเดือน แต่ต้องหางานทำ ผมมักจะกินมาม่าเป็นประจำ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 21 กันยายน 2545)

ผลจากการสัมภาษณ์จะพบได้ว่าเป็น นักศึกษาบางคนจะออกไปหางานทำ และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์โดยในช่วงปิดวันเสาร์ – อาทิตย์ หรือช่วงปิดเทอม โดยนักศึกษาทั่วไปให้ความเห็นว่า

“ผมก็ทำอยู่ที่ร้านมือถือ Orange ครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 25 กันยายน 2545)

ส่วนนักศึกษาทั่วไปคนอื่น ๆ บอกว่า “เพื่อนผมจะทำงาน Entrance ครับ ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่พี่ต๊อง อาจารย์ติงศิษย์ของตนเอง ได้เงินเกือบเป็น 10,000 บาท วันละ 300 บาท ถึง 500 บาท” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

แต่สำหรับนักศึกษาโครงการพิเศษที่เรียนตามหลักสูตร 2 – ปี ให้ความเห็นว่า “ผมและเพื่อน ๆ ก็จะเอาวุฒิ ปวส. ไปทำงานช่วงปิดเทอม” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 25 กันยายน 2545)

ความเห็นของประธานสถานศึกษาที่มีความขัดแย้งกับผู้บริหารมหาวิทยาลัยคือ “ผมเคยไปทำงานเจอลอกลง คือ เป็นงาน Part-time ช่วงปิดเทอมเป็นลูกโซ่ สร้างภาระงาน เกือบ 2 อาทิตย์ที่ผมทำงานเดินทั่วเลยครับ ตัวดำปึ่เลย” (สัมภาษณ์นักศึกษาทั่วไปมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 27 กันยายน 2545)

จะเห็นได้ว่านักศึกษายากจนมีการปรับตัวโดยการออกไปหางานทำเพื่อหารายได้มาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ฯลฯ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ทั้งอาจารย์ และนักศึกษา ดังต่อไปนี้

“การสอนการเรียน เราก็ต้องไปเรียนพิเศษอีกบางครั้งก็ได้รับความรู้ ไม่มากพอตั้งแต่เป็นอย่างนี้ในระดับมัธยมแล้วและต่อเนื่องมาเรียนในมหาวิทยาลัย ถ้าค่าเทอมค่าใช้จ่ายสูงขึ้นก็เรียนไม่ไหวแน่สู้ออกไปหางานทำดีกว่า กรณีที่มหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้วไม่เก็บค่าเทอมเพิ่มก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าจะขึ้นค่าเทอมก็ขึ้นได้ง่ายมาก ผมจึงต้องไปหางานพิเศษทำ”
(นักศึกษากลุ่มโครงการพิเศษ, 15 กันยายน 2545)

การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสัมภาษณ์ของกลุ่มนักศึกษา กลุ่มละ 5 - 6 คน โดยพิจารณาแบ่งกลุ่มตาม คณะ ชั้นปี และสภาพในหรือนอกระบบ การสนทนากลุ่มมุ่งหาข้อมูลและความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนอก ระบบ คือ จากการสัมภาษณ์กลุ่มของผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยดังนี้ รายได้และรายจ่ายของนักศึกษาเป็นให้สรุปค่าใช้จ่ายต่อเดือนนั้น “ค่าใช้จ่ายของผม เป็นค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าห้อง 2,000 บาท ค่าเทอม 30,000 บาท” ส่วนนักศึกษาคณะอื่น ๆ ที่ได้รับทุนการศึกษาให้ความเห็นว่า “ผมมีค่าอาหาร 3,000 บาท ค่าหอพัก 2,000 บาท” ส่วนนักศึกษาโครงการพิเศษให้ข้อมูลว่า “ผมเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าหอพัก 2,000 บาท” นักศึกษาหญิงคณะอื่น ๆ เพิ่มเติมข้อมูลว่า “หนูก็เหมือนเพื่อนค่ะมีค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าหอพัก 2,000 บาท “ “ผมอยู่บ้านครับก็จะมีค่าอาหาร เป็นอาหารปิ่นโต และค่าเดินทางประมาณ 1,000 บาท” ส่วนนักศึกษาโครงการพิเศษอีกคนหนึ่งให้ความเห็นว่า “ผมเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าหอพัก 2,000 บาท” “ผมค่าเดินทาง 40 บาทต่อวัน ค่าเทอม 30,000 บาท ค่าอุปกรณ์ 10,000 บาท” (สัมภาษณ์กลุ่มของนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย, 22 กันยายน 2545) แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีรายละเอียดในการใช้ชีวิตประจำวันที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมจากค่าเทอม

บทบาทของประชาคมในมหาวิทยาลัย

บทบาทสภาอาจารย์

ก่อนที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจะออกนอกระบบ สภาคณาจารย์และข้าราชการมีหน้าที่ เป็นสภาที่ปรึกษาของอธิการบดีต่าง ๆ ของพระราชบัญญัติ พ.ศ.2528 สภาคณาจารย์สถาบัน มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่ออธิการบดี และหน้าที่อื่นตามสภาสถาบันหรืออธิการบดีมอบหมาย สภาคณาจารย์มีบทบาทสำคัญ คือ

- (1) สร้างและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และจรรยาบรรณของคณาจารย์
- (2) สร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างคณาจารย์กับนักศึกษาและข้าราชการ
- (3) แสวงหาและสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสวัสดิการ สำหรับคณาจารย์ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่
- (4) วางระเบียบการดำเนินงานของสภาคณาจารย์ โดยความเห็นชอบของอธิการบดี
- (5) จัดกิจกรรมที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อคณาจารย์ และสถาบันโดยส่วนรวม
- (6) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามที่สภาคณาจารย์มอบหมาย หรือพิจารณาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในหน้าที่ของสภาคณาจารย์ โดยให้คณะกรรมการดังกล่าว รายงานต่อสภาคณาจารย์

ภายใต้ระบบราชการประธานสภาคณาจารย์ เป็นกรรมการสภาสถาบันโดยตำแหน่ง นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วม เป็นกรรมการสรรหานายกสภาสถาบันและกรรมการสถาบันในการสรรหาให้ได้มาซึ่งผู้บริหารของสถาบัน ระดับต่าง ๆ นั้น สภาคณาจารย์ยังมีบทบาทเพิ่มอีกก็คือ

- ผู้แทนสมาชิกสภาคณาจารย์ หนึ่งคน เป็นกรรมการสรรหาอธิการบดี
- ผู้แทนสมาชิกสภาคณาจารย์ หนึ่งคน เป็นกรรมการสรรหาคณบดี
- ผู้แทนสมาชิกสภาคณาจารย์ หนึ่งคน เป็นกรรมการสรรหากรรมการประจำคณะ

นอกจากนี้การที่เจ้าหน้าที่ อาจารย์ฝ่ายการสอน และฝ่ายสนับสนุนการสอน ได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

“ผมขอให้ลงเว็บไซต์ เกี่ยวกับการถวายฎีกาให้ประชาคมทราบเท่านั้น แล้วแต่ใครจะร่วมถวายหรือไม่ถวาย แต่ยังไม่เห็นลงให้ผมเลย”

(สัมภาษณ์ประธานสภาคณาจารย์, 1 พฤษภาคม 2546)

“ไม่เหมือนเมื่อก่อนซึ่งกล้าพูดมากขึ้น ตามกรมกองก็จะกลัวเจ้านาย ส่วนใหญ่จะใช้ใบปลิวบ้าง เขียนใส่กล่องบ้าง เพราะคนไม่กล้าอำนาจผู้บริหารมีมาก” (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา คณะวิทยาศาสตร์, 25 กันยายน 2545)

“เดี๋ยวนี้ผู้บริหารเป็นมาเพียกัน มีอำนาจได้ 2 วาระ จากนั้นแล้วยังมีอำนาจอยู่ต่อได้อีก โดยเป็นที่ปรึกษาอีก เขาเป็นว่าจนเกษียณจะคุณ คนบางมดจึงหัดหัวกันหมดไม่มีปากเสียง” (สัมภาษณ์อาจารย์ไม่ประสงค์ออกนามคณะวิศวกรรมศาสตร์ไฟฟ้า, 5 มีนาคม 2546)

องค์ประกอบของสภาคณาจารย์ ในอดีตพบว่าจะประกอบด้วยสมาชิกจำนวนหนึ่งซึ่งคณาจารย์เลือกตั้งขึ้นมาจาก 2 ทาง คือดังนี้

(1) เลือกตั้ง จากคณาจารย์ของแต่ละคณะ โดยเกณฑ์ดังนี้

- คณะที่มีคณาจารย์น้อยกว่าห้าสิบคน มีสมาชิกได้ หนึ่งคน
- คณะที่มีคณาจารย์ห้าสิบคน ถึง หนึ่งร้อยคน มีสมาชิกได้ สองคน
- คณะที่มีคณาจารย์เกินหนึ่งร้อยคน มีสมาชิกได้ สามคน

(2) เลือกตั้งทั่วไป จากคณาจารย์ทั้งสถาบันซึ่งจะมีจำนวนสมาชิกเท่ากับจำนวนรวมของสมาชิก ที่มาจากคณาจารย์แต่ละคณะ

นอกจากนี้ สภาคณาจารย์ยังให้มีสมาชิกสมทบ ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนข้าราชการสาย ข และ ค ผู้แทนดังกล่าวได้รับเลือกตั้งจากกลุ่มข้าราชการสายนั้น ๆ สายละ หนึ่งคน รวมสองคน สมาชิกสมทบ มีสิทธิเข้าร่วมประชุมในการประชุมของสภาคณาจารย์ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียง และไม่นับเป็นจำนวนองค์ประชุม

การขอให้สภาคณาจารย์ชี้แจง และการยุบสภาคณาจารย์ ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ภายใต้ระบบราชการนั้นมีเงื่อนไขสำคัญ คือ

1. เมื่อสภาคณาจารย์ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ หรือปฏิบัติการอันใดอันอาจนำมาซึ่งความเสียหายต่อสถาบัน หรือคณาจารย์สถาบัน คณาจารย์ไม่น้อยกว่าเจ็ดสิบห้าคนอาจเข้าชื่อกันเสนอให้อธิการบดีเรียกประชุมคณาจารย์ทั้งสถาบัน เพื่อเปิดอภิปรายในประเด็นที่สภาคณาจารย์ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือปฏิบัติการอันอาจนำมาซึ่งความเสียหาย และให้สภาคณาจารย์ชี้แจงข้อเท็จจริงที่ประชุมอาจขอมติคณาจารย์ ถ้าการชี้แจงไม่เป็นที่พอใจ

หากอธิการบดีเห็นชอบด้วยกับการเสนอให้เรียกประชุมสภาคณาจารย์ อธิการบดีจะต้องเรียกประชุมภายในเจ็ดวัน นับจากวันที่ได้รับข้อเสนอจากคณาจารย์ และให้แจกหัวข้อที่จะประชุมให้ทราบพร้อมกับประกาศนัดประชุม

ในการประชุมเช่นนี้ ต้องมีคณาจารย์เข้าประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนอาจารย์ ซึ่งปฏิบัติราชการจริง อยู่ในสถาบันในขณะนั้น และมีอธิการบดีเป็นประธานที่ประชุม

การลงมติให้ยุบสภาคณาจารย์ ให้ใช้วิธีลับ และที่ประชุมต้องมีมติด้วยคะแนนเสียง ไม่น้อยกว่าสองในสาม ของผู้เข้าประชุม จึงจะยุบสภาคณาจารย์ได้

2. เมื่อประธานสภาคณาจารย์ไม่ดำเนินการตามมติที่ประชุมสมาชิกสภาคณาจารย์ ให้ประธานสภาคณาจารย์เรียกประชุมเป็นกรณีพิเศษ เพื่อขอมติยุบสภาคณาจารย์

การลงมติยุบสภาคณาจารย์ ต้องได้คะแนนเสียงจากสมาชิกเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะยุบสภาคณาจารย์ได้ และ ให้รายงานสถาบันทราบโดยเร็ว

ภายหลังมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ บทบาทของสภาอาจารย์ในรูปแบบสภาคณาจารย์และพนักงาน มีสาระสำคัญ ดังนี้

สภาคณาจารย์และพนักงานยังคงมีบทบาทเป็นสภาที่ปรึกษาอธิการบดี เช่น เกี่ยวกับในช่วงที่อยู่ในระบบราชการ ดังปรากฏเนื้อหาใน มาตรา 29 ของพระราชบัญญัติ พ.ศ.2541 ระหว่างสภาคณาจารย์และพนักงาน มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย รวมทั้งเสริมสร้างด้านจรรยาบรรณและคุณธรรมของบุคลากรของมหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ดี พบว่าอำนาจหน้าที่ในการสรรหาผู้บริหารกลับถูกตัดออกไปดังจะเห็นได้ว่า ประธานสภาคณาจารย์เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง เป็นกรรมการร่วมในสภาวิชาการเท่านั้น

นอกจากนี้สภาคณาจารย์และพนักงานยังคงมีบทบาทเช่นเดิม คือเสนอข้อเสนอแนะ ให้คำปรึกษาและประสานงานในกิจการต่าง ๆ ต่ออธิการบดีและสภามหาวิทยาลัยเกี่ยวกับกิจการของมหาวิทยาลัย รวมถึงการเสนอและทั้งด้านนโยบายและการติดตามดำเนินงานเกี่ยวกับ

(1) นโยบายและกฎเกณฑ์ในด้านมาตรฐานทางวิชาการ ตลอดจนการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการของมหาวิทยาลัย

(2) การสร้างความเป็นธรรม ส่งเสริมจรรยาบรรณ และความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานกับนักศึกษา

(3) กฎเกณฑ์เกี่ยวกับสถานภาพ บทบาท ตำแหน่ง สิทธิ และสวัสดิการของพนักงาน

(4) การวางระเบียบการดำเนินงานของสภาคณาจารย์และพนักงาน โดยความเห็นชอบของอธิการบดี

(5) การจัดกิจกรรมที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อพนักงานและมหาวิทยาลัยในส่วนรวม

(6) การบริหารงานของมหาวิทยาลัย โดยแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อดำเนินการตามที่

สภาคณาจารย์และพนักงานมอบหมายหรือพิจารณาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในหน้าที่ของสภาคณาจารย์และพนักงานโดยให้คณะกรรมการดังกล่าวรายงานต่อสภาคณาจารย์และพนักงาน

ส่วนองค์ประกอบของสภาคณาจารย์และพนักงาน หลังออกนอกระบบ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงให้พนักงานฝ่ายสนับสนุนการสอนมีบทบาทมากขึ้น กล่าวคือ

- (1) เลือกตั้งจากพนักงานตำแหน่งอาจารย์ จากส่วนงานระดับคณะ
 - ส่วนงานระดับคณะที่มีพนักงานตำแหน่งอาจารย์น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน มีสมาชิกได้หนึ่งคน
 - ส่วนงานระดับคณะที่มีพนักงานตำแหน่งอาจารย์ตั้งแต่หนึ่งร้อยคน แต่ไม่เกินสองร้อยคน มีสมาชิกได้สองคน
 - ส่วนงานระดับคณะที่มีพนักงานตำแหน่งอาจารย์ตั้งแต่สองร้อยคนขึ้นไป มีสมาชิกได้สามคน
- (2) เลือกตั้งจากพนักงานตำแหน่งอาจารย์ทั่วไปทั้งมหาวิทยาลัย มีจำนวนสมาชิกเท่ากับกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกตามข้อ (1) ถ้ามีเศษให้ตัดทิ้ง
- (3) เลือกตั้งทั่วไปจากพนักงานตำแหน่งอื่น ๆ ทั้งมหาวิทยาลัยที่ไม่ใช่ตำแหน่งอาจารย์ และมีจำนวนสมาชิกได้เท่ากับ ข้อ (1) และข้อ (2) รวมกัน

สรุปการยุบสภาคณาจารย์และพนักงานในมหาวิทยาลัยภายใต้กำกับของรัฐบาล โดยหลักการแล้วไม่แตกต่างกันมาก คือ

เมื่อสภาคณาจารย์และพนักงานไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ หรือปฏิบัติการอันใดอันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อมหาวิทยาลัย หรือพนักงานของมหาวิทยาลัย พนักงานจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของจำนวนพนักงานทั้งหมดอาจเข้าชื่อเสนอให้อธิการบดีเรียกประชุมพนักงานมหาวิทยาลัย เพื่อเปิดอภิปรายในประเด็นที่สภาคณาจารย์และพนักงานไม่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือปฏิบัติการอันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย และให้สภาคณาจารย์และพนักงานชี้แจงข้อเท็จจริงที่ประชุมอาจขอมติยุบสภาคณาจารย์และพนักงาน ถ้าการชี้แจงไม่เป็นที่พอใจ

หากอธิการบดีเห็นชอบด้วยการเสนอให้เรียกประชุมสภาคณาจารย์และพนักงาน อธิการบดีจะต้องเรียกประชุมภายในเจ็ดวัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับข้อเสนอจากพนักงาน และให้แจกหัวข้อที่จะประชุมให้ทราบพร้อมกับประกาศนัดประชุม

การประชุมเช่นนี้ ต้องมีพนักงานเข้าประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนพนักงานซึ่งปฏิบัติงานจริงอยู่ในมหาวิทยาลัยขณะนั้น และให้อธิการบดีเป็นประธานที่ประชุม

การลงมติให้ยุบสภาคณาจารย์และพนักงาน ให้ใช้วิธีลับ และที่ประชุมต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของผู้เข้าประชุม จึงจะยุบสภาคณาจารย์และพนักงานได้

เมื่อประธานสภาคณาจารย์และพนักงานไม่ดำเนินการตามมติที่ประชุมของสมาชิก ให้สมาชิกเรียกประชุมเป็นกรณีพิเศษ เพื่อขอมติขุบสภาคณาจารย์และพนักงาน

การลงมติขุบสภาคณาจารย์และพนักงาน ต้องได้คะแนนเสียงจากสมาชิกเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะขุบสภาคณาจารย์และพนักงานได้ และให้รายงานมหาวิทยาลัยทราบโดยเร็ว

ความแตกต่างที่สำคัญของสภาอาจารย์ ก่อนและภายหลังที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ก็คือ การตัดสินใจของข้าราชการทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยอ้างว่าเป็น “ระบบคู่ขนาน” และมีข้าราชการ ถึงร้อยละ 47 ดังจะเห็นได้จากการที่สภาคณาจารย์ถูกลดลง ข้าราชการไม่มีสิทธิในการเป็นกรรมการของสภาคณาจารย์ได้ นอกเหนือจากไม่มีสิทธิที่จะเข้าทำหน้าที่บริหารได้ภายในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เช่น ไม่สามารถเป็นหัวหน้าภาควิชาได้

“ผมได้งบประมาณเพิ่มมา 20 บาทสำหรับสภาคณาจารย์ตกลงจริง ๆ”
(สัมภาษณ์ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, 5 มีนาคม 2545)

“การสมัครเป็นสมาชิกสภาคณาจารย์และพนักงานไม่ค่อยมีใครสนใจ ถ้าหากประชาคมจะได้รับรู้ว่าทางสภาคณาจารย์ได้ทำหน้าที่แทนประชาคมอย่างไรบ้าง แต่ดิฉันว่าประชาคมไม่กล้าสมัครมาทำงานที่สภาคณาจารย์แน่ เพราะมหาวิทยาลัยไม่มีเงินและภาระงานให้กับสมาชิกสภาคณาจารย์และพนักงาน ความละเอียดที่สมาชิกสภาคณาจารย์ได้รับเมื่อไม่สามารถจะทำให้ประชาคมได้รับความจริงต่าง ๆ ได้ ต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้บริหารเสียก่อน”
(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, 1 พฤษภาคม 2546)

ผลจากการศึกษา พบว่า การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีนั้น สภาคณาจารย์ถูกลดบทบาท หน้าที่ลงไปมาก ด้านงบประมาณที่จะนำมาบริหารกิจการภายในถูกตัด และของงบประมาณได้ลำบากมากขึ้น นอกจากนี้ สภาข้าราชการไม่มีอีกต่อไปแล้ว พระราชบัญญัติได้ถูกตัดออกเหลือแต่เพียง สภาคณาจารย์และพนักงาน ยังพบอีกว่า กรรมการสภาคณาจารย์และพนักงานจะต้องเป็นพนักงานทั้งหมด

บทบาทองค์กรนักศึกษา

ภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ จะพบว่าองค์กรนักศึกษา และสถานศึกษา มีบทบาทลดลงดังกล่าวที่ว่า

“เราก็เข้าไปถึงผู้บริหารเขาหรือเรื่องวงในเข้าไปไม่ได้ เราก็เป็นเสียงสะท้อนเล็ก ๆ น้อย ๆ บทบาทผมเปรียบเทียบกับกัน เมื่อก่อนหลาย ๆ ปีลดลงมาก รุ่นพี่จะมีการรักษาสติของตนเองมาก รักษาชิปไต่อย่างมาก ปัจจุบันก็จะเบี่ยงเบนไปเป็นวัตถุ”

(สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 5 กันยายน 2545)

ตัวอย่างเช่น กรณีสนามฟุตบอลในมหาวิทยาลัยสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทขององค์กร นักศึกษาในมหาวิทยาลัย

“เมื่อก่อนสนามฟุตบอลมีเศษเหล็ก ปูนจากการสร้างตึกมาทิ้งไว้ การออกแบบโดยวิศวกรที่นี่ ก็เป็นอาจารย์ที่นี่ มีการกินกัน และพยายามซื้อไปเรื่อย ๆ โดยดึงเอาไว้มองเสร็จสักที บทบาทเมื่อก่อนคือว่า สภานักศึกษาก็จะเอาผักสวนครัวไปโรย เอน้ำไปฉีด แล้วผักบูดโตนี่เร็วมาก แล้วปิดป้ายประกาศว่า นี่สนามฟุตบอลหรือผักสวนครัว พวกพี่ ๆ ติดป้ายทั่วทั้งมหาวิทยาลัย” (สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 5 กันยายน 2545)

“ตอนนี้ผมและเพื่อน ๆ นักศึกษาเรียนหนักกันมาก แทบไม่มีเวลา ส่วนมากไม่ค่อยได้ทำกิจกรรมกัน ส่วนมากสภาวะมีบทบาทมากกว่า” (สัมภาษณ์ประธานองค์กรนักศึกษา, 22 กันยายน 2545)

“ทางมหาวิทยาลัยไม่มีการสอบถามความจริงจากนักศึกษาแต่จะเชื่อบรรดาผู้บริหารด้วยกัน ที่พยายามจะสร้างฐานอำนาจของตนเองและบรรดาอาจารย์ฝ่ายการสอนอาจจะถูกกลั่นแกล้งได้งาน แล้วนักศึกษาที่ไหนที่จะมากล้าออกมาความเห็น หรือเสนอความเห็นเท่าที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาใน มจร พบบรรดาภาสได้ในหน่วยงานบางหน่วยของมหาวิทยาลัย” (สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 25 สิงหาคม 2545)

“ส่วนมากจะใช้ไปปลิว มีการเขียนข้อความมา แล้วบางทีก็ร้อนลงมาจากตึกต่าง ๆ ก็ได้แค่นี้ครับ และก็มีเขียนกระทู้ลงที่เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยบ้าง จะไม่ค่อยเห็นไปร้องเรียน ชี้แจง พูดคุยกับผู้บริหารหรือครับ ทำได้แต่ลับ ๆ เท่านั้น” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 สิงหาคม 2545)

“อยากทราบเหมือนกันว่า การสรรหาอธิการบดีของ มจร. นักศึกษาไม่มีส่วนร่วมด้วย แล้วทำไมจึงไม่มีส่วนร่วมอยากฟังเหตุผลด้วยครับ แต่กรณีมหาวิทยาลัยรามฯ นักศึกษาจึงมีส่วนร่วมได้ด้วย หรือจะเป็นว่ามหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ผมอยากถามผู้บริหารมากครับ”

(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 22 สิงหาคม 2545)

“การร้องเรียนศาลปกครอง เป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ หากผลออกมาไม่มีมูล แล้วอย่างนี้ยังจะมาพูดอีกว่าสะอาด บริสุทธิ์ โปร่งใส พอเขียนกระทู้ลงเว็บไซต์มหาวิทยาลัย ก็ถูกอีกฝ่ายไม่รู้เป็นใคร ฝ่ายเดียวกับผู้บริหารหรือเปล่า เขียนมาคำอีก แล้วอย่างนี้จะปากเป็นเสียงหาความยุติธรรมได้ที่ไหน” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 สิงหาคม 2545)

“การสรรหาอธิการครวนี้ไม่เป็นธรรมโดยแท้จริง กรุณาดูคะแนนการเลือกของคนในองค์กรฯ ใครนำ แต่ทำไมเมื่อเรื่องเข้าที่ประชุมสรรหา กลับกลายเป็นคนที่ทำคะแนนนั้น ตกเก้าอี้ มีทั้งการล็อบบี้กรรมการ สารพัดอย่างที่จะทำ เพราะท่านมีอำนาจ เสียงขององค์กรใน มจร. ไร้ความหมาย นี่นะหรือคือประชาธิปไตย” (www.kmutt.co.th, วันที่ 1 มกราคม 2546)

“การสรรหาอธิการบดีของ มจร. ถ้าเป็นการสรรหาที่บริสุทธิ์ ท่านจะไปเคียดแค้นอะไร ใครจะไปร้องตรงไหน ทำไมทำไมไม่ได้เลยหรือนี่ขนาดเขียนลงในเว็บไซต์นะ ไม่ได้เห็นหน้า ถ้าหากเห็นหน้าแล้วละก็ เป็นหลักฐานชั้นดีให้คนนั้นออกไปแล้ว หรือสอบตกได้ ถ้าท่านไม่ได้สรรหาแบบ

พวกมากลากกันไปจะไปกลัวอะไร เว้นแต่ว่ากินปูนร้อนท้อง” (สัมภาษณ์แกนนำนักศึกษา ไม่ประสงค์ออกนาม, 30 เมษายน 2546)

จากการศึกษาพบว่า บทบาทของสภานักศึกษา ตามที่ประธานองค์กรนักศึกษาให้สัมภาษณ์จะมีบทบาทมากกว่า แต่จากการสัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ชัดเจนว่าการที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบผู้บริหารจะมีอำนาจมาก และเบ็ดเสร็จ ส่งผลให้บทบาทหน้าที่ทั้งของสภาคณาจารย์และพนักงาน รวมทั้งองค์กรนักศึกษา สภานักศึกษาลดลง

มาตรการนโยบายสนับสนุนสิทธิและโอกาสของนักศึกษายากจน

1. มาตรการการเปิดโอกาสให้นักศึกษายากจนได้เข้ามาเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยสามารถสรุปมาตรการเปิดโอกาสให้นักศึกษายากจนได้เข้ามาเรียนมากขึ้น ได้แก่ การใช้ระบบโควตา ที่คัดสรรนักศึกษาจากโรงเรียนที่มีความสามารถด้านต่าง ๆ

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ควรกำหนดผลการเรียนในระดับ 3.00 ของทุกภาคเรียนการศึกษา เพื่อเป็นการบังคับให้นักศึกษาทุกคนที่เข้ามาเรียนได้มีความมุ่งมั่นในการศึกษามากขึ้น ดังจะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ดังนี้

จากการสัมภาษณ์มีผู้เสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาทุกคน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“นักศึกษามีสิทธิเลือกมากขึ้น โดยมาสอบเฉพาะที่มหาวิทยาลัย ไม่ต้องไปสอบส่วนกลาง ผมคิดว่าเป็นการขยายโอกาสสำหรับนักศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะนักศึกษาโครงการพิเศษครับ”
(สัมภาษณ์นักศึกษาโครงการพิเศษ, 25 กันยายน 2545)

“มหาวิทยาลัยแข่งขันกันระหว่างมหาวิทยาลัย จึงทำให้รายได้ของมหาวิทยาลัยมีมากขึ้น โดยการรับนักศึกษามากขึ้นในแต่ละปี และดึงนักศึกษาให้เข้ามาเรียนมากขึ้น ทำให้มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงตามไปด้วย” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

“มหาวิทยาลัยมีความคล่องตัวในการทำงานมากขึ้น และมหาวิทยาลัยมีการขยายโอกาสทางการศึกษาโดยรับนักศึกษาเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย” (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยาศาสตร์, 23 กันยายน 2545)

“ระยะหลังนี้เราใช้ระบบโควต้ามากขึ้น เปิดโอกาสให้กับนักศึกษาได้มากขึ้นในด้านต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องเก่งด้านวิชาการ เราต้องเลือกคนที่มีความสามารถเข้ามาเรียน”
(สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

2. มาตรการเกี่ยวกับทุนการศึกษาของนักศึกษาทุกคนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

จากการสัมภาษณ์มีผู้เสนอแนะมาตรการเกี่ยวกับสิทธิของนักศึกษาทุกคน ในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

2.1 การขยายทุนการศึกษาสู่ระดับคณะจะพบว่ามิใช่ให้ความเห็นไว้ว่า

“ตอนนี้คณะวิทยาศาสตร์ก็มีทุนกับนักศึกษาที่เข้ามาแล้ว รับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้”

(สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 23 กันยายน 2545)

“มาตรการนั้นต้องมีทุนการศึกษาให้นักศึกษามากกว่านี้มาก ๆ น่าจะเป็นทุนกู้ยืม ไม่อยากให้เปล่า เพราะผมกลัวระบบการตรวจสอบ มองว่าอาจไม่เข้าถึงคนยากจนจริง ๆ ครับ” (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์, 17 พฤศจิกายน 2545)

2.2 เงื่อนไขการให้ทุนการศึกษาพบความหลากหลายของรูปแบบดังนี้

“ทุนน่าจะมากขึ้นกว่านี้ โดยให้นักศึกษามีการผ่อนส่ง แต่ก็ยากที่จะตรวจสอบ ต้องมีการตรวจสอบว่านักศึกษามีความยากจนจริง ๆ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

2.3 การเพิ่มทุนจ้างงานเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ช่วยขยายสิทธิของนักศึกษายากจนดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ต้องบอกกับรัฐบาลครับให้เงินกับมหาวิทยาลัยให้มากขึ้น แล้วเราเองก็ต้องไปหาทุนจากการวิจัย ทำงานนอกมหาวิทยาลัยมารับงานมากขึ้นเอาเงินมาจ้างเด็ก ช่วยเด็กได้เยอะ แต่นั่นเราบริษัทข้างนอก R&D มีน้อย และคิดงานดีระเบียบมากเวลาจะรับงานข้างนอก แต่พอมหาวิทยาลัยออกนอกระบบก็ต้องแบ่งงานให้มหาวิทยาลัยให้มีรายได้ด้วยครับ” (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยาศาสตร์, 23 กันยายน 2545)

“ค่าเทอมของมหาวิทยาลัยแพงขึ้น ค่าใช้จ่ายของนักศึกษาก็ต้องจ่ายมากขึ้นกว่ามหาวิทยาลัยในระบบ ทุนจ้างงานต้องให้เยอะกว่านี้ นักศึกษาจะได้คุณค่ามากขึ้น และนักศึกษาก็ได้ประสบการณ์จากการทำงานด้วย ผมคิดว่าทุนจ้างงานจะดีกว่าทุนกู้ยืม มหาวิทยาลัยก็ไม่ต้องไปติดตามเงินกู้ยืมให้ยุ่งยาก โดยมีมาตรการให้มีการเพิ่มทุนจ้างงานให้มากขึ้น ชั่วโมงทำงานให้ได้เยอะมากขึ้น เพราะว่ามันมหาวิทยาลัยก็เห็นเด็กนักศึกษาอยู่ว่าทำงานอยู่จริง” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์, วันที่ 15 พฤศจิกายน 2545)

“น่าจะเป็นทุนที่ให้นักศึกษาฟรี เพราะเท่าที่ทราบนักศึกษายังต้องมีการใช้หนี้คืนอีกครับ เมื่อก่อนเด็กได้เงินเยอะใครเป็นผู้ให้ทุน แล้วสูงกว่านั้นขึ้นไปใครดูแล ถามว่าจริงใจจะให้นักศึกษาอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยหรือเปล่า” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 28 สิงหาคม 2545)

2.4 มาตรการเกี่ยวกับทุนกู้ยืมทางการศึกษา ที่มีจำนวนนักศึกษายากจนกู้ยืมมากทั้งทุนกู้ยืมจากรัฐบาล และทุนกู้ยืมทางการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

“ทุนการศึกษาเราจะให้เป็นกองทุนกู้ยืมกับนักศึกษาแทนการให้เปล่า เด็กต้องชดใช้เมื่อจบ
อุดมศึกษาศึกษา ต้องช่วยตนเองมากขึ้น น่าจะให้ฟรีกับการศึกษาพื้นฐาน แต่อุดมศึกษาช่วยโดยให้
กู้ยืมเท่านั้น” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

3. มาตรการแก้ไขผลกระทบจากมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยสามารถสรุปมาตรการแก้ไขผลกระทบจาก
มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้ว่า มหาวิทยาลัยควรจะขึ้นค่าเล่าเรียนแบบค่อยเป็นค่อยไปตามภาวะ
เงินเฟ้อ และในสถานการณ์ที่รัฐบาลได้ลดเงินต่อหัวของนักศึกษาลง

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ควรวางกรอบกำหนดมาตรฐานการ
เก็บเงินค่าบำรุงการศึกษา ค่าลงทะเบียน และค่าธรรมเนียมการศึกษา โดยคำนึงถึงโอกาสทางการ
ศึกษาของผู้ที่มีฐานะยากจน และคำนึงถึงภาวะเศรษฐกิจของครอบครัวของนักศึกษาด้วย ดังทำให้
สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในเมื่อค่าเล่าเรียนแพงแล้ว ควรมีการทดแทนให้กับนักศึกษาได้รับประโยชน์มากขึ้น เช่น
เทคโนโลยีที่ทันสมัย อุปกรณ์การเล่าเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกเยอะๆ” (สัมภาษณ์ผู้ปกครอง
นักศึกษา, 15 พฤศจิกายน 2545)

“ปี พ.ศ.2547 งบประมาณของทบวงลดลง ประมาณ 4,000 – 5,000 ล้านบาท รัฐบาลมีหนี้เงินกู้
ต่างประเทศ รัฐบาลต้องใช้เงินปฏิรูปการศึกษามากขึ้น เราจะได้เงินต่อหัวลดลงตลอด แต่เม็ดเงินไม่ลด
ปีละ 7% - 8% มหาวิทยาลัยต้องหาเงินมากขึ้น ทำวิจัยต่าง ๆ และเราจะช่วยนักศึกษาโดยให้เป็นการ
จ้างงานมากขึ้น แทนการให้เปล่ากับนักศึกษา” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1
พฤษภาคม 2545)

“เราขึ้นค่าเล่าเรียนตามภาวะเงินเฟ้อ กับเงินสนับสนุนจากรัฐบาล แต่ขึ้นไม่มาก” (สัมภาษณ์
ดร.หริส สุตะบุตร, 21 เมษายน 2545)

“ระดับอุดมศึกษาต้องรับภาระค่าใช้จ่ายบ้าง ต้องช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น แต่ภาคพื้นฐาน
รัฐบาลช่วยอยู่แล้ว แต่เราก็จะพยายามช่วยในการขึ้นค่าเล่าเรียนไม่มาก ปรับตามรัฐบาลไม่มีเงินให้
มากโดยเงินต่อหัวลดลง” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

4. มาตรการส่งเสริมสวัสดิการและงานบริการนักศึกษา

จากการสัมภาษณ์ พบว่ามีผู้เสนอให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเพิ่มทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาที่ยากจนมากขึ้น โดยจัดเป็นทุนจ้างงานที่ไม่ใช่เป็นทุนกู้ยืมทางการศึกษา และมีระบบการตรวจสอบนักศึกษาที่ยากจนจริง ๆ โดยอาศัยอาจารย์ที่ปรึกษาและเพื่อนนักศึกษา หรือวิธีอื่น ๆ

สวัสดิการและงานบริการนักศึกษาควรมีสื่อทางการศึกษาสำหรับนักศึกษา และมีหอพักสำหรับนักศึกษาให้มากขึ้น และมหาวิทยาลัยควรใช้ห้องพักของชั้น 11 หอพักชาย ชั้น 10 หอพักหญิง นำมาให้นักศึกษาได้เข้าพัก การชำระอัตราค่าหอพักควรจ่ายเป็นรายเดือน และช่วงปิดเทอมควรให้นักศึกษาพักฟรี เพื่อที่นักศึกษาจะได้ศึกษาหาความรู้ได้ในช่วงปิดเทอม ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผมมีโครงการซื้อคอนโดร้าง หรือคอนโดเก่า ๆ มาเป็นหอพักนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้มีที่พักเพียงพอกว่านี้อีกครับ” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

“นโยบายของเราต้องพยายามให้เด็กอยู่ในมหาวิทยาลัยให้นานที่สุด ให้เด็กอยู่ได้เวลาประมาณ 21:00 – 22:00 น. เราเปิดคอมพิวเตอร์เอาไว้ตลอด 24 ชั่วโมง” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

“การลงทะเบียนทาง Internet เราพบว่าเด็กไม่ได้เจออาจารย์ที่ปรึกษา เราคิดว่าต่อไปเด็กจะลงทะเบียนต้องให้อาจารย์ที่ปรึกษานูญติก่อน” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

“มหาวิทยาลัยต้องให้เงินแต่ละคณะมากขึ้นอีก อย่างคณะเรายังไม่เพียงพอกับการให้ประโยชน์ต่อนักศึกษา เราขาดแคลนมากไม่ว่าจะเป็นเรื่องหนังสือห้องสมุด ฯลฯ เพื่อการพัฒนานักศึกษาด้วย” (สัมภาษณ์รองคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 17 พฤศจิกายน 2545)

“ตู้โทรศัพท์ยังมีน้อยอยู่ และมีกระจุยอยู่ที่เดียวครับ น่าจะมีให้มากกว่านี้หน่อยและกระจายไปตามคณะและจุดที่มีนักศึกษาอยู่มากกว่านี้ครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)